

Beskrivning av tok pisin

Magnus Kusoffsky

2004-12-12

C-uppsats i allmän språkvetenskap

Institutionen för lingvistik

Lunds universitet

Handledare: Jan-Olof Svantesson

Innehåll

Förord	1
1. Nya Guinea	3
2. Pidgin- och kreolstudier	8
2.1. Pidginspråks uppkomst och utveckling	9
2.2. Pidginspråk ur typologisk synpunkt	15
2.3. Pidginstudier och lingvistik	19
2.4. Pidgin och kreoler i världen	20
3. Tok Pisin i tid och rum	24
3.1. Tok pisins historia	25
3.2. Tok Pisin i samhället	32
4. Beskrivning av tok pisin – fonologi, grammatik, lexikon	39
4.1. Fonologi	40
4.2. Nominalfrasen	46
4.3. Verb och adjektiv	57
4.4. Prepositioner och adverb	65
4.5. Satsens struktur	70
4.6. Lexikon	81
4.7. Tok pisin ur typologisk synpunkt	92
Efterord	95
Litteratur	97
Några webbsidor med anknytning till tok pisin	99
Bilaga 1: Snabbfakta om Papua Nya Guinea	
Bilaga 2: Papua Nya Guineas konstitution	

Förord

Titeln på denna uppsats är "Beskrivning av tok pisin". Och det är också vad uppsatsen avser att vara, en sammanfattande beskrivning, på svenska, av språket tok pisin, översiktlig och klar utan att för den skull försaka den lingvistiska korrektheten. Texten vänder sig naturligtvis i första hand till den som har en viss skolning i allmän språkvetenskap, men det är min förhoppning att även en lekman som läser uppsatsen ska få en viss behållning av den.

Uppsatsen utgår ifrån de böcker jag har fått tag på, till stora delen fjärrlånade från bibliotek runtom i världen. Huvuddelen av dessa böcker är publicerade mellan 1971 och 1992, och risken finns därmed att de ger en något föråldrad bild av språket.

En stor del av vad som står i denna uppsats härstammar från *Handbook of Tok Pisin*, redigerad av S.A. Wurm och Peter Mühlhäusler, en gedigen bok på 700 sidor. Ett antal av artiklarna i denna bok är skrivna av Peter Mühlhäusler själv, en ledande expert på tok pisin. Dessa artiklar är inte redovisade separat i litteraturlistan. Referenser till dessa artiklar står som Mühlhäusler(1985). Andra böcker jag har haft stor hjälp av inkluderar Holm(1988), Mihalic(1971), Mühlhäusler(1997), Romaine(1988), och Romaine(1992).

Uppgifterna i kapitel 3 och 4 grundar sig där inget annat anges på Mühlhäusler(1985).

Alla exempel på tok pisin grundar sig på den litteratur jag har haft tillgänglig, även om det inte alltid är exakta citat.

Kapitel 1 innehåller en första orientering kring Nya Guinea.

Kapitel 2 presenterar kortfattat det växande fältet pidgin- och kreolstudier, och introducerar de begrepp som kommer att användas i beskrivningen av språket.

Kapitel 3 presenterar tok pisins ursprung, och hur det har kommit att få den ställning det har i dagens Papua Nya Guinea. Här diskuterar jag även språkets geografiska utbredning, och dess användning inom olika samhällssfärer, liksom den variation som finns inom talad och skriven tok pisin.

Kapitel 4 är kärnan i uppsatsen, själva beskrivningen av språket. Mitt mål har varit att, utifrån den information jag har haft tillgång till, skriva en grammatik för språket. Efter att i kapitel 3 ha översiktligt tagit upp variationen inom språket, behandlar jag här språket som ett enhetligt fenomen, med enhetliga normer för korrekthet. Grammatiken grundar sig till viss del på den kontrastiva metoden, jag har behandlat de områden där tok pisin märkbart skiljer sig från svenska eller engelska.

Av två skäl har jag valt att skriva uppsatsen på svenska.

Det första är att jag tycker att det finns ett värde i att det finns en längre text om tok pisin på svenska, vilket såvitt jag vet inte har varit fallet tills nu.

Det andra är att jag tror att det finns en större möjlighet att behandla tok pisin som ett självständigt språk i en icke-engelskspråkig text. Naturligtvis har alla de texter jag själv har läst varit på engelska.

Några ord om typografin:

I allmänhet har jag skrivit "tok pisin" med gemener enligt svensk sed. I engelskspråkiga citat, står det naturligtvis "Tok Pisin", som språkets namn skrivs på engelska, såväl som av dess egna talare.

<i>tok pisin</i>	namn på språk eller språkvariant i Oceanien
<i>pisin</i>	ord på tok pisin
'begrepp'	begrepp
"ord"	ord på andra språk än tok pisin
/t/	fonem
[t]	fon eller sträng av ljud

1

Nya Guinea

Papua Nya Guinea

Allmänt

Nya Guinea är ett av jordens språktätaste områden; av världens omkring 6000 språk har över 1000 sin hemvist i Nya Guinea och omkringliggande öar. Det säger sig självt att de flesta av dessa språk har få talare, vissa kanske bara talas i en enda by. I en sådan situation finns ett stort behov av gemensamma kommunikationsspråk, *lingue franche*. Förutom ett antal regionala sådana, finns fyra språk som används över större delar av ön. Dessa är ***bahasa indonesia*** inom Indonesien, samt ***engelska***, ***hiri motu*** och ***tok pisin*** inom Papua Nya Guinea.

Nya Guinea har varit befolkat i 40 000 år. Man hör ofta sägas att dess invånare lever 'på stenåldersvis'. Detta är visserligen principiellt sant för delar av landet, men det behöver inte betyda att Nya Guinea alltid och på varje punkt varit 'efter i utvecklingen'. Redan för 11 000 år sedan förekom trädgårdsodling i det inre av ön. Det innebär att Nya Guinea var det första område utanför Främre Orienten där jordbruk förekom.¹

Språkfamiljer

Åtminstone två språkgrupper finns representerade i Nya Guinea med omgivning. *Austronesiska* är en av jordens största språkfamiljer, både vad gäller antalet talare, antalet språk och geografisk utbredning. Vissa av Nya Guineas kustregioner samt huvuddelen av Bismarckarkipelagen är austronesiskspråkiga. De språk som inte tillhör den austronesiska familjen har traditionellt kallats *papuaspråk*, en term som inte har sagt något om släktskap mellan språken. Sedan 1950-talet har det genomförts omfattande forskning kring dessa språk, och det anses numera att de flesta av dem ingår i en familj som har kommit att kallas *transnewguinea*. Joseph Greenberg hävdar att inte bara samtliga icke-austronesiska språk i Nya Guinea, utan även språk på Timor, Halmahera, Andamanerna, och till och med den sedan 1800-talet utdöda tasmanska familjen ingår i en och samma språkstam, som han kallar *Indo-Pacific*. Denna hypotes är långt ifrån allmänt omfattad.

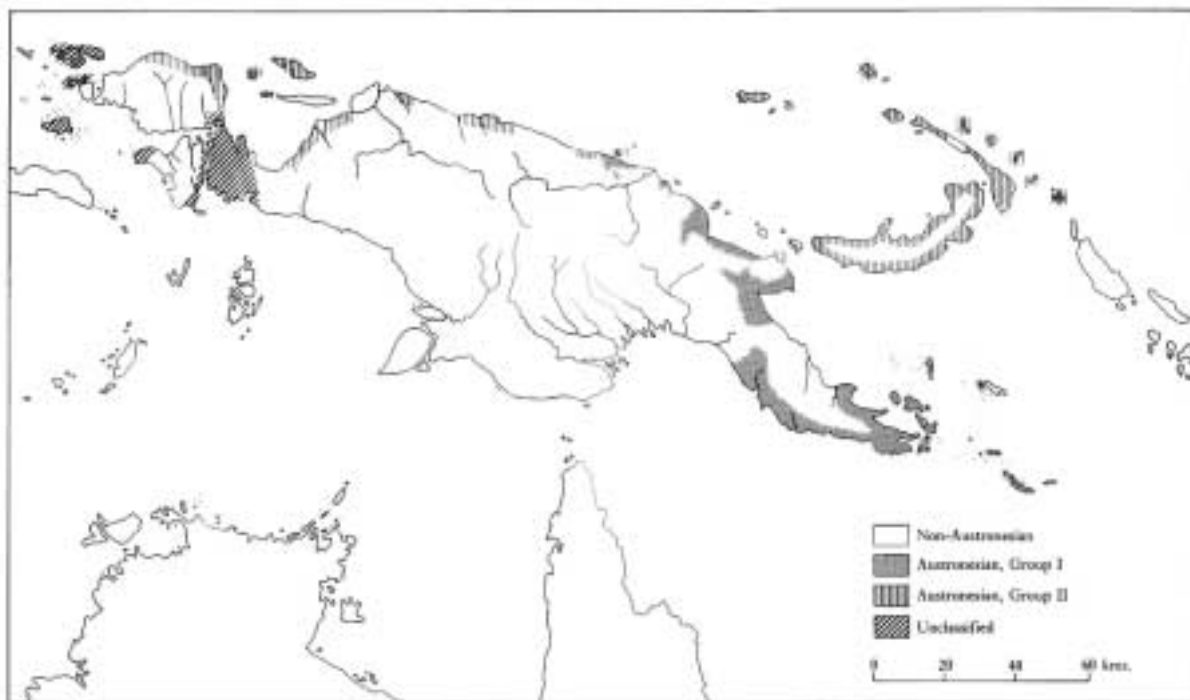
Historia

Portugisen Jorge de Meneses blev år 1526 den förste europén att besöka Nya Guinea. Han kallade ön *Ilha dos Papuas*, 'de burrhårigas ö'. Det var holländarna som under 1600-talet döpte ön till Nya Guinea.²

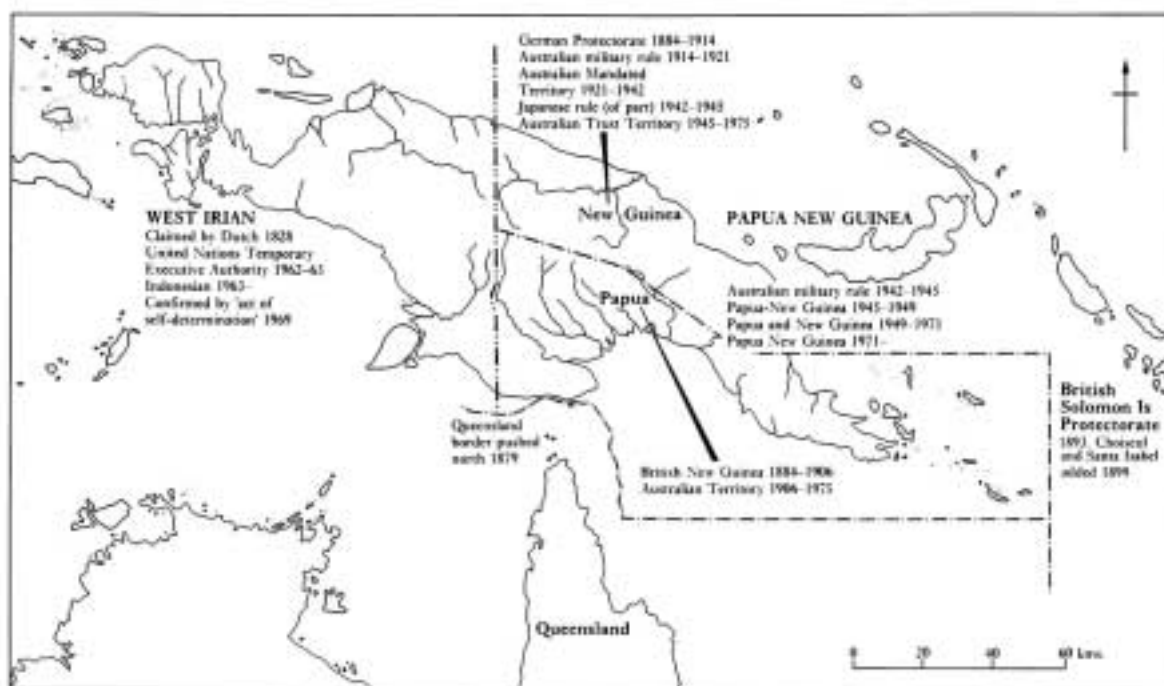
---

¹ Vidal-Naquet 1991: 9

² Nationalencyklopedin > Nya Guinea

Figur 1.1. Språkfamiljer i Nya Guinea.³

Figur 1.2. Nya Guinea under den koloniala perioden.⁴

³ Bildkälla: Romaine 1992:29 efter Capell (1969).

⁴ Bildkälla: Romaine 1992:13 efter Nelson (1972).

Under 1800-talet inleddes kolonisationen av Nya Guinea. Öns västra del blev nederländsk, en fortsättning på det nederländska väldet i andra delar av Indonesien, medan öns östra del delades mellan britterna i söder och tyskarna i norr. Det brittiska territoriet överfördes år 1906 till det nyligen självständiga Australien, och området fick namnet *Papua*. Den tyska kolonin hette *Kaiser Wilhelmsland* och de stora öarna fick heta *Nya Pommern* (numera *New Britain*), *Nya Mecklenburg* (*New Ireland*) och *Nya Hannover* (*New Hanover*). Ögruppen som helhet döptes efter kanslern till *Bismarckarkipelagen*, vilket den fortfarande kallas.

Den tyska kolonin varade i endast 30 år, från 1884 till 1914. I första världskriget förlorade Tyskland alla sina kolonier. Australiska trupper tog över *Kaiser Wilhelmsland*, och området fick status som mandat under Nationernas Förbund, under australisk förvaltning. Båda de områden som idag utgör Papua Nya Guinea hade sålunda kommit under Australiens styre, men de fördes inte samman i administrativt hänseende förrän efter andra världskriget. Anledningen till att det dröjde var Australiens önskan att på sikt införliva Papua i det egna landet, något som inte skulle vara juridiskt möjligt när det gällde mandatet i norr.

Avkoloniseringen kom relativt sent till denna del av världen. Den nederländska kolonin bestod tills området införlivades i Indonesien 1963, under namnet *Irian Jaya*, vilket betyder 'västra Nya Guinea'. *Papua Nya Guinea* (PNG) blev slutligen en självständig stat 1975.

Internationella relationer

Irian Jaya har tidvis präglats av oroligheter, och självständighetskrav gentemot Indonesien har förekommit. På 1980-talet ledde detta till att Papua Nya Guinea fick ta emot några tusen flyktingar från den västra delen av ön.

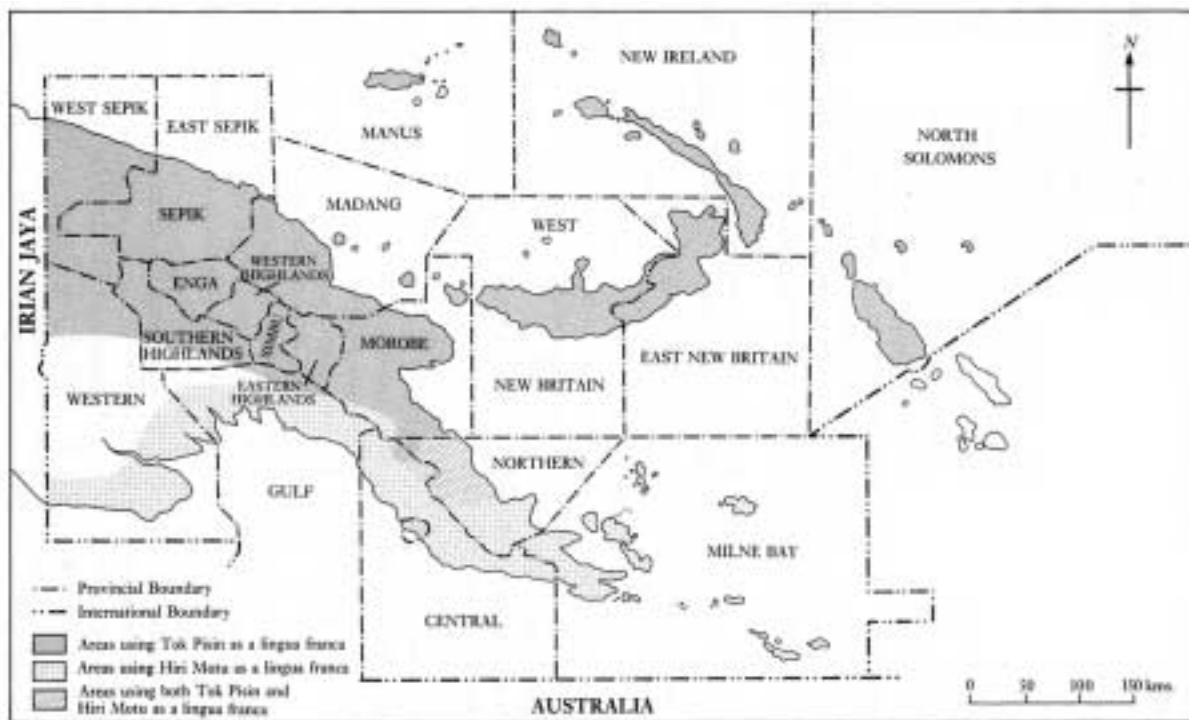
Det sena 1980-talet såg också oroligheter på ön Bougainville i landets östligaste provins. Rebellerna var missnöjda med att intäkterna från öns koppargruva, världens största vid denna tid, inte i tillräcklig grad kom öns befolkning till del. Centralregeringen sågs som en fortsättning på kolonialismen. Upproret understöddes av grannlandet Salomonöarna, vars kultur och språk ligger nära Bougainville. Upproret slogs ned av militär.

Språk i Papua Nya Guinea

Ännu 30 år efter självständigheten är engelska Papua Nya Guineas enda officiella språk. Tok pisin och hiri motu kallas ibland "nationella språk". Tok pisin används fortfarande huvudsakligen i det tidigare tyska området, samt i huvudstaden Port Moresby. Tok pisin och hiri motu är båda pidginspråk, tok pisin baserat på engelska och hiri motu på det lokala språket *motu*.

Några andra viktiga språk i landet är *enga*, det största av papuaspråken med omkring 220 000 talare i provinsen Enga i Högländerna⁵, samt *tolai* (också kallat *kuanua*), ett austronesiskt språk som talas i provinsen East New Britain.

Figur 1.3. Provinsindelning samt utbredning för tok pisin och hiri motu.⁶

⁵ PNG Online: Facts and Statistics: Population

⁶ Bildkälla: Romaine 1992:18 efter Wurm (1974).

2

Pidgin– och kreolstudier

It would be logical to begin a book on pidgins and creoles by offering definitions of these languages; however, this is easier said than done. Although all scholars would agree that there is such a group of languages, perhaps one of the biggest disputes at present among those who study them centres on how they are to be defined, how they originated and what their relationship is to one another.⁷

World–wide, it is certainly true that there are more speakers of pidgin and creole languages than there are speakers of Swedish.⁸

---

⁷ Romaine 1988:1

⁸ Romaine 1988:18

2.1 Pidginspråks uppkomst och utveckling

2.1.1 Grundläggande begrepp

Jargong (eng: *jargon*)

Att tala *jargong* innebär att man talar en starkt förenklad och/eller förvrängd version av ett språk, för att antingen man själv, eller den man talar med, inte fullt ut behärskar språket. Den som någon gång har rest utanför sitt eget språkområde har antagligen talat jargong. Jargongen saknar regler, den skapas för stunden och försvinner lika fort.

Pidgin (eng: *pidgin*)

Ett *pidginspråk*, eller *pidgin* helt enkelt, påminner om jargong på flera sätt, men skiljer sig också på avgörande punkter. Pidginspråk uppstår när grupper som saknar gemensamma språk möts och finner ett behov av att kommunicera, men där ingendera gruppen lär sig den andra gruppens språk. Ett pidginspråk är, enkelt uttryckt, ett blandspråk med en starkt förenklad grammatik. Det har en begränsad räckvidd av användningsområden, och kan därför hålla sig med ett mycket litet ordförråd. Jämfört med "vanliga" språk uppvisar ett pidgin stor instabilitet och variation mellan talare. Det är dock, i motsats till jargongen, trots allt ett system med vissa normer och konventioner. Ett pidginspråk har, per definition, inga förstaspråkstalare.

Pidginspråk uppstår i allmänhet i en situation där en grupp står i ett överordnat förhållande till en annan, ekonomiskt, militärt eller politiskt. Det språk som talas av den privilegierade gruppen kallas *superstrat*, det språk som talas av den mindre privilegierade gruppen kallas *substrat*. Orden betyder 'övre lager' och 'undre lager'.

Kreol (eng: *creole*)

Ett pidginspråk kan få en sådan betydelse att det blir det dominerande språket i ett samhälle. När ett pidgin får förstaspråkstalare säger man att *kreolisering* har skett. Ett *kreolspråk* är alltså ett språk som har uppstått ur ett pidgin, men som nu har blivit huvudspråk för en språkgemenskap.

Lingua franca

Lingua franca kallas ett språk som fungerar som ett interkulturellt kontaktspråk för en viss region. Det kan vara ett pidgin eller kreolspråk såväl som ett 'vanligt språk'. Exempelvis kan engelska sägas fungera som *lingua franca* för stora delar av Europa i våra dagar. Se även avsnitt 2.4.2.

Koine/koineisering (eng: *koine/koineization*)

Koineisering kallas den process där närbesläktade språk eller dialekter konvergerar, och därvid kan genomgå viss morfologisk förenkling, men ändå behåller en komplex grammatik, (i motsats till ett pidgin). *Koinen* är alltså ett slags 'standarddialekt', som i vissa fall kan ersätta de olika varianterna. Termen *koine* kommer av den grekiska språkstandard som baserades på den attiska dialekten, och som från 400-talet fvt kom att ersätta de andra dialekterna av grekiska.

2.1.2 Livscykeln

Allmänt

För att åskådliggöra pidgin- och kreolspråks uppkomst och utveckling talar man ofta om en *livscykel*. Tre olika fenomen är inblandade i detta sammanhang, nämligen *kreolisering*, *expansion* och *omstrukturering*.

Kreolisering (eng: *creolization*)

Pidginspråk uppstår alltid i kontaktsituationer och har till en början inga förstaspråkstalare. Termerna pidgin och kreol används inte alltid helt konsekvent, och de används ibland för typologiska indelningar. Den allmänna uppfattningen är dock att vad som skiljer begreppen åt är just att ett kreolspråk har förstaspråkstalare. När ett språk som började som ett pidgin får förstaspråkstalare säger man att kreolisering har skett.

Expansion (eng: *expansion*)

Ett minimalt pidgin har inga register, ingen redundans och används bara i ett fåtal domäner, exempelvis handel. I motsats till 'vanliga språk' har pidginet bara en begränsad mängd uppgifter att fylla. Vad som börjar som ett pidgin kan dock utvecklas och få fler funktioner och bli mer komplext. Detta kallas (strukturell) expansion. Expansion går oftast hand i hand

med att språket blir mer komplext, utvecklar en morfologi, och överhuvudtaget rör sig bort från de typiska drag som utmärker ett pidginspråk (se avsnitt 2.2.1.).

Omstrukturering (eng: restructuring)

I många fall förblir ett pidgin eller kreol i kontakt med superstratet under lång tid. I många forna kolonier är det tidigare kolonialspråket ännu officiellt språk, och kan vara dominerande eller allenarådande inom massmedia, utbildningsväsende och offentlig förvaltning. I en sådan situation kan pidginet, eller varianter av det, närma sig superstratet, bli mer 'korrekt' ur superstratets synvinkel. Man talar om *post-pidgin-kontinuum* (eller *post-kreol-kontinuum*). I ena änden finns en *akrolekt*, dvs superstratspråket i dess korrekta form, eller det helt omstrukturerade pidginet, i den andra änden finner man en *basilekt*. Former däremellan kallas *mesolekter*. Orden *depidginisering* och *dekreolisering* används för att beteckna den process där ett pidgin eller kreolspråk åter närmar sig superstratet.

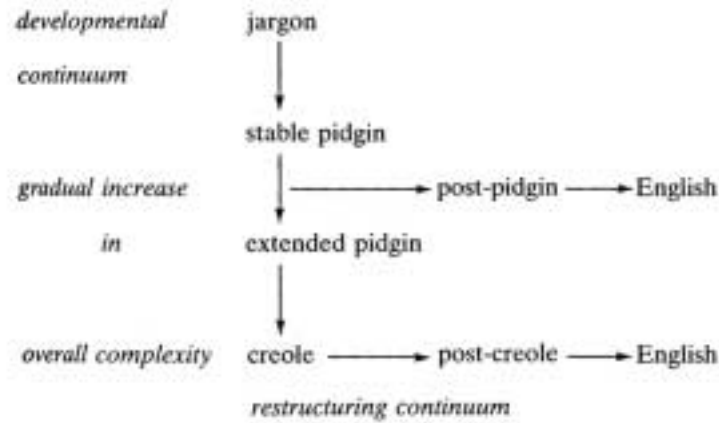
Sambandet mellan de olika processerna

Dessa tre processer är inte omedelbart beroende av varandra och alla tre kan pågå samtidigt inom ett och samma språk. Ett pidgin kan genomgå strukturell expansion utan att fördenskull kreoliseras, och omvänt kan kreolisering ske på alla stadier av expansionskontinuet.

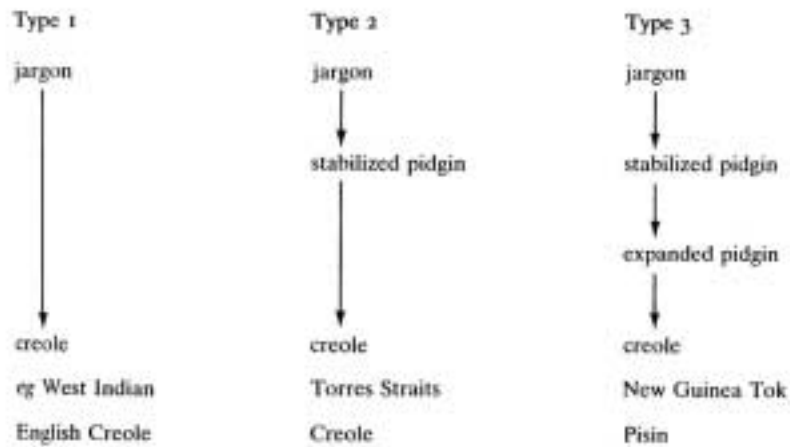
Sankoff and Laberge [1973] use the terms creolization and depidginization synonymously. This serves to emphasize the point that it is difficult to study pidgins and creoles as two separate phenomena rather than as two aspects of the same linguistic process. Expansion may occur without a language acquiring a community of native speakers, in which case we might technically speak of depidginization rather than creolization in characterizing the changes. Charpentier [1983], for example, says that in Bislama in Vanuatu there is depidginization without creolization because the language is used only as a second language. Among the developments involved in depidginization is increasing anglicization leading to fragmentation of the language into two varieties. This is parallel to what is happening in Tok Pisin, except there the process is occurring within the context of creolization. Of particular insight is Mühlhäusler's distinction between a restructuring and developmental continuum.⁹

---

⁹ Romaine 1988:116–7

Figur 2.1. Expansions- och omstruktureringskontinuum för pidgin och kreoler.¹⁰

Figur 2.2. Kreolisering vid olika nivåer av expansion.¹¹

Den rimligaste lösningen synes vara att inte bara skilja mellan 'omstruktureringskontinuum' och 'expansionskontinuum' utan att faktiskt tala om *tre* olika processer, såsom jag har gjort här. Ett pidgin/kreol "föds" alltså som en jargong, varifrån utvecklingen kan ske längs tre olika linjer, utan något nödvändigt samband mellan den takt i vilket förändringen sker i de olika riktningarna. Inte heller finns någon garanti att ett visst språk kommer gå hela vägen.

¹⁰ Bildkälla: Romaine 1988:117

¹¹ Bildkälla: Romaine 1988:155

Rekreolisering (eng: recreolization)

De omständigheter som är gynnsamma för uppkomsten av pidginspråk kan mycket väl ha effekt även på kreolspråk. Det kan röra sig om en koloni som ständigt fylls på med nyimporterad arbetskraft. I kontrast till dekreolisering har man alltså en situation där kreolspråket blir mer olikt superstratet. Detta kallas rekreolisering.

Relexifiering (eng: relexification)

Det anses att det ett flertal gånger har inträffat att ett pidginspråk har relexifierats, dvs huvuddelen av språkets lexikon har bytts ut medan syntaxen har förblivit väsentligen oförändrad. Till exempel skulle ett portugisiskbaserat pidginspråk kunna byta ut hela sitt lexikon till ord av engelskt ursprung, samtidigt som språkets grammatik förblev oförändrad.

2.1.3 Vart går utvecklingen?

De tre alternativen

Vad är slutpunkten för ett pidgin- eller kreolspråks utveckling? Det finns förstås olika möjligheter. Efter DeCamp och Romaine¹² urskiljer jag tre alternativ:

Utdöende

Normalisering

Återanpassning

Tabell 2.3. "Slutstationer" för ett pidginspråks utveckling.

Utdöende

Ett språk har inget liv oberoende av människor som använder det. Ett pidgin eller kreol kan i likhet med alla andra språk falla ur bruk, varvid det med en kanske inte alltigenom lämplig metafor kallas utdött. Det finns flera dokumenterade pidginspråk som inte längre används, som till exempel russenorsk (Se avsnitt 2.4.2).

---

¹² Se Romaine 1988:157

Normalisering

Om språket ifråga utvecklas tillräckligt långt längs kreoliserings- och expansionsaxlarna finns det till slut inget skäl att inte räkna det som ett 'normalt' språk. Säkert har detta hänt många gånger genom historien.

Återanpassning

Dekreoliseringen kan gå så långt att pidgin/kreolspråket till slut smälter samman med superstratet.

Considerable evidence has emerged over the past two decades which supports the theory that Black English in the United States is an example of a creole which is in the last stages of decreolization.¹³

---

¹³ Romaine 1988:159

2.2 Pidginspråk ur typologisk synpunkt

2.2.1 Typiska drag för pidgin och kreoler

Det finns ett antal typologiska drag som utmärker många pidgin och kreoler, utan att något av dessa drag fördenskull är unikt för denna grupp av språk. En lista skulle kunna se ut ungefär så här:

Allmänt

Hög grad av analyticitet (dvs ett minimum av morfologi)

Hög grad av ikonicitet (dvs få allomorfer och allofoner)

Inga eller få register

Syntax

Fast och invariabel ordföljd

Basordföljd SVO

Ingen särskild ordföljd för polära frågor

Seriella verbkonstruktioner

Reduplikation

Fonologi

Enkel stavelsestruktur (CV)

Litet antal fonem

Vokalkvantitet, toner och dylikt saknas

Lexikon

Litet lexikon

Hög rörlighet mellan ordklasserna

Adjektiv fungerar som en klass av verb

En eller få prepositioner

Inga genus eller substantivklasser

Personliga pronomen har numerus, men ej sexus

Tabell 2.4. Typiska drag för pidgin och kreoler.¹⁴

---

¹⁴ Efter Romaine (1988) och Mühlhäusler (1997).

2.2.2 Varför liknar pidginspråken varandra?

Man kan tänka sig tre reaktioner på det förhållande att så många pidginspråk uppvisar strukturella likheter.

- 1) Det rör sig endast om sammanträffande.
- 2) Språken har ett gemensamt ursprung.
- 3) Likheterna är ett uttryck för universella tendenser i det mänskliga språket.

Tabell 2.5. Möjliga förklaringar till pidginspråkens strukturella likheter.

Det finns en lång rad uppfattningar i frågan och olika teorier och tolkningar som ibland delvis överlappar varandra. Vad gäller 1) ovan är det knappast intressant att diskutera. De teorier som har diskuterats är istället varianter av 2) och 3) ovan. Mühlhäusler menar att man kan tala om sex kategorier:

1. language specific theories:
  - (a) nautical language theory;
  - (b) foreigner talk/baby talk theory;

2. general theories:
  - (c) relexification theory;
  - (d) universalist theories;
  - (e) common–core theories;
  - (f) substratum theories.

Tabell 2.6. Teorier om pidginspråks uppkomst.¹⁵

Mühlhäusler diskuterar dessa olika teorier ingående, varefter han sammanfattar:

---

¹⁵ Efter Mühlhäusler (1997)

[T]he formation as well as the subsequent development of Pidgins and Creoles was determined most strongly by the following three forces: universals of development; substratum influences; and superstratum influences. We have reason to believe that their respective influence is dependent on the developmental stage of a Pidgin and Creole as well as on a number of social factors. [P]urely structure-oriented single-cause explanations will not suffice, if we look at a Pidgin or Creole as occupying a stretch rather than a point in time. Even if one wants to exclude social factors, single-cause theories are inadequate because they ignore the possibility of a conspiracy between different forces.¹⁶

Jag ska här inte diskutera dessa olika teorier närmare, inte heller ta ställning till vilken eller vilka som är den riktiga. För sammanhangets skull ska jag dock beskriva en av dem lite mer, nämligen monogenesteorin ("relexification theories" i tabell 2.6).

Monogenesteorin

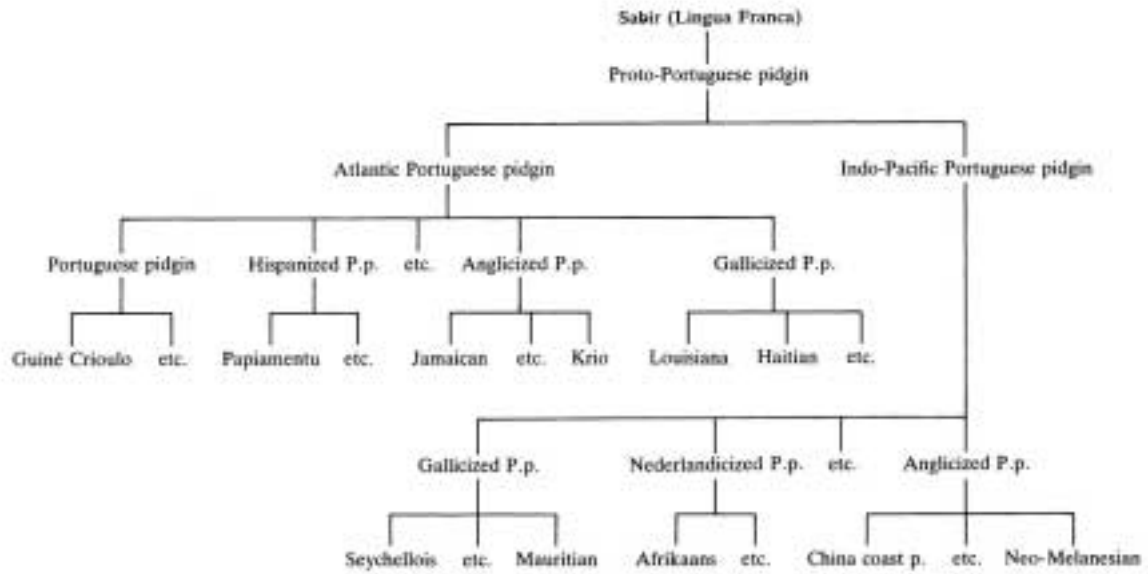
Från och med 1400-talet expanderade Portugal och Spanien på båda sidor om Atlanten, och en mängd pidginpråk började att utvecklas. De uppstod ofta i regioner där slaveriet hade en avgörande betydelse, speciellt då Karibien, Brasilien och Västafrika. Portugal spred snart kolonialismen även till andra delar av världen, 1498 erövrades Calicut i Indien, 1511 hade man nått till Malacca i nuvarande Malaysia.

Monogenesteorin för pidginpråk menar att praktiskt taget alla de europeiskt baserade pidginpråken har sitt ursprung i ett portugisiskt 'urpidgin' som användes vid den portugisiska utforskningen av Afrikas atlantkust under 1400-talet. Detta urpidgin skulle ha gett upphov till, inte bara alla portugisiska pidgin utan även, i relexifierad form, de pidgin som traditionellt räknas som baserade på spanska, engelska, franska och nederländska. Detta gäller kring Atlanten såväl som Indiska oceanen och Stilla havet. Vidare, menar teorins förespråkare, är det inte otroligt att 'urpidgin' i sin tur var baserat på pidginpråket sabir, som användes i medelhavsområdet vid denna tid. Se även avsnitt 2.4.2.

Monogenesteorin har haft stor betydelse inom pidginstudierna sedan den formulerades under 1950-talet, men de flesta forskare betraktar numera många av teorins implikationer som alltför långtgående. Relexifiering har dock blivit ett etablerat begrepp, och anses till viss del ligga bakom likheterna mellan många av de atlantiska pidginpråken.

---

¹⁶ Mühlhäusler 1997:125

Figur 2.7. Släkttred för de europeiskt baserade pidgin och kreolspråken i enlighet med monogenesteorin.¹⁷

¹⁷ Bildkälla: Romaine 1988:89

2.3 Pidginstudier och lingvistik

2.3.1. Pidginspråkens betydelse för språkvetenskapens metod

En ingående diskussion av vilken betydelse studiet av pidginspråk har för lingvistik ligger utanför denna uppsats ämne. Men det torde ändå vara på sin plats att mycket kortfattat säga något om detta. Jag kommer därvid att göra grova generaliseringar om språkforskningens utveckling.

Den jämförande språkforskningen grundade sig ursprungligen i hög grad på en metafor om ett språk som en organism. Språk kunde sålunda *föd*as och *dö*, och tillhöra *familjer*. Familjeträdsmodellen innebar att språkets ursprung sågs som entydigt definierat. Det fanns också en föreställning om en 'naturlig' förändringstakt för språk, vilket gav upphov till metoden *glottokronologi*.

Romantiskt lagda lingvister drog organismmetaforen till sin spets genom att anta att språk hade *själar*. Detta fick två konsekvenser. För det första, tillsammans med familjeträdsmodellen förstärkte det uppfattningen om språken som enhetliga och väl avgränsade fenomen, vilket gjorde det svårare att redogöra för variation inom språken. För det andra ledde det till en tendens att se språket som skilt från vardagen, det fanns en okänslighet för det faktum att språket är ett redskap för kommunikation.

Studiet av pidgin- och kreolspråk kan bidra till att förändra dessa attityder. Speciellt inom sociolingvistik har pidginstudierna mycket att bidra med.

Perhaps the most important single lesson that can be learnt from the study of pidgins and creoles is that their linguistic history is in direct conflict with the simplistic Stammbaum or family tree model of language development and language relationships.¹⁸

---

¹⁸ Mühlhäusler 1985:177

2.4 Pidgin och kreoler i världen

2.4.1 Allmänt

Pidginspråk har antagligen uppstått otaliga gånger genom människans historia. De flesta pidgin och kreol som existerar just nu kan dock skrivas in i en stor berättelse, den om Europas underkuvande av resten av världen. Pidginspråk finns nästan uteslutande i tidigare europeiska kolonier, och har i allmänhet uppstått under kolonialismens storhetstid, omkring 1500–1950. Superstratspråken är i de klart flesta fall något av kolonialmakternas språk, nämligen engelska, franska, portugisiska, spanska eller nederländska. Holm listar 88 pidgin och kreoler i världen, varav 14 har fallit ur bruk.¹⁹ Pidgin och kreolspråk finns i våra dagar framförallt i Karibien, längs Afrikas kuster, och i Stilla havets övärld.

2.4.2 Några intressanta pidgin och kreolspråk²⁰

Afrikaans

Afrikaans är ett av elva officiella språk i Sydafrika. Det har åtminstone fem miljoner förstaspråkstalare, varav omkring hälften är vita, och resten är huvudsakligen av blandat ursprung. Det talas endast i liten utsträckning av landets svarta befolkning. Speciellt betydande är det i provinserna Orange Free State och West Cape. Afrikaans har utvecklats ur ett holländskbaserat pidgin som talades i Kapprovinsen från 1600-talet (Kaaphollands). Från slutet av 1800-talet har det standardiserats och fått status som ett 'riktigt' språk. Det har relativt stora likheter med nederländska, men skiljer sig också på avgörande punkter, till exempel saknas genusdistinktion. Afrikaans talas även av en mindre grupp i Namibia.

Baskisk pidgin (Island, St. Lawrence-bukten)

Baskerna som bebor ett litet hörn av Europa har spelat en avgörande roll på Atlanten. Valjakten var länge viktig för baskernas ekonomi. År 1412 besökte de första gången Island, och de kan tänkas ha nått Amerika innan Columbus gjorde det. Den franska expedition under Jacques Cartier som 1542 utforskade nuvarande Quebecprovinsen, fann indianer som förstod baskiska. Det har funnits åtminstone två former av pidginbaskiska. Nordamerikanska zurikoa

---

¹⁹ Holm 1988: volym I:xvi–xvii

²⁰ Efter Holm (1988) volym II

(baskiska för 'tillhörande de vita') har levt åtminstone in på 1700-talet. Den isländska varianten hade även drag av engelska, franska och danska.

Bazaar Malay

Det finns flera olika pidginer baserade på malajiska. Bazaar Malay, en starkt förenklad form av malajiska, har talats i staden Malacca sedan före portugisernas ankomst år 1511. Det blev senare lingua franca för större delen av nuvarande Indonesien och Malaysia, och har även påverkat lokala varianter av standardmalajiska. Bazaar Malay talas ännu vid kontakter mellan olika språkgrupper på många håll.

Crioulo (Kap Verdeöarna)

Det portugisiskbaserade crioulo är modersmål för huvuddelen av Kap Verdeöarnas 400 000 invånare, vilka är av blandat afrikanskt och europeiskt ursprung. Språket har höjt sin status sedan självständigheten 1975, men portugisiska är fortfarande det enda officiella språket.

Gullah

Gullah, ett av många pidginer och kreoler som finns eller har funnits i USA, har anor åtminstone från 1700-talet. Det talas av svarta i kustregionen från norra Florida till North Carolina. Språket har omkring en kvarts miljon talare.

Haitiska

Haitikreol, eller haitiska, är väsentligen franskbaserat. Det är modersmål för Haitis invånare, sju miljoner till antalet, vilket gör haitiskan till det största kreolspråket vad gäller antalet talare. Det har fortfarande låg status jämfört med franskan (trots att Haiti varit en självständig stat sedan 1804), men är sedan 1987 jämställt med franska som landets officiella språk.

Jamaicanska

Jamaicas engelskbaserade kreol är ett av de mer kända och studerade kreolspråken. Det har också lämnat flera spår i engelskan runtom i världen, bland annat via jamaicaner i New York. Kreolen talas allmänt bland öns knappt tre miljoner invånare, men engelska har förblivit det officiella språket.

Kinesisk pidginengelska

Kinesisk pidginengelska spelade under 1800-talet en betydande roll i stora delar av östra Asien och Oceanien, och anses ha lämnat spår i flera andra pidgin. Det talades dock i första hand i södra Kina, och har nu nästan helt fallit ur bruk.

Krio

Engelskbaserade krio behärskas av så mycket som 95% av Sierra Leones drygt fem miljoner invånare. I huvudstaden Freetown finns omkring en halv miljon modersmålstalare.

Lingala

Lingala, som är ett pidgin som bygger på ett flertal olika bantuspråk, behärskas av uppemot tolv miljoner människor i Kongoflodens dalgång. Det är ett av de officiella språken i Demokratiska Republiken Kongo. I huvudstaden Kinshasa finns ett stort antal förstaspråkstalare.

Lingua Franca (även sabir)

År 1096 inleddes det Första Korståget. Under de följande seklerna skulle upprepade gånger fransmän, normander, engelsmän, tyskar och andra ge sig av mot det Heliga landet i krigiska syften. Samtidigt ökade handeln över Medelhavet mellan italienska städer, speciellt Venedig, å ena sidan, och Levanten å andra sidan. Lingua franca, ett pidgin baserat framförallt på italienska och provençalska dialekter, tog snart form. Namnet är italienska för *frankernas språk*, franker var den term som araberna betecknade alla västerlänningar med. Se även avsnitt 2.1.1. och 2.2.2.

Papiamentu

Papiamentu är en spanskbaserad kreol som talas av huvuddelen av Nederländska Antillernas befolkning på cirka 200 000. Papiamentu har ovanligt hög status för ett kreol, och det används allmänt i media. Språket uppstod under 1600-talet på den största av öarna, Curaçao, vars invånare har mycket varierande ursprung. Här finns afrikaner, sefardiska judar från Brasilien, holländare, venezolaner och andra folkgrupper. En studie från 1971 visade att omkring två tredjedelar av språkets lexikon är av iberiskt ursprung (spanska, portugisiska eller galiciska), en fjärdedel av nederländskt ursprung, medan resten av orden härstammar från engelska, franska och olika afrikanska språk.

Pitcairnska

År 1789 gjorde besättningen på det brittiska fartyget *Bounty* myteri, mitt i Stilla Havet. De nio myteristerna, vilka alla var män, seglade till ön Tubai, där de rövade bort 19 polynesier, varav 13 kvinnor. De seglade därefter till den obebodda ön Pitcairn, där de slog sig ned. Ur dessa unika omständigheter uppstod pitcairnskan. Språket talas av endast några hundra människor, på Pitcairn och framför allt på ön Norfolk, ett australiskt territorium 1500 km från Brisbane.

Russenorsk

Russenorsk var ett pidgin baserat på ryska och norska, som användes som kontaktspråk i kustregionen från Tromsö till Kolahalvön under 1800-talet, men knappast har talats efter 1917. Russenorsk motsäger uppfattningen att pidginspråk alltid uppstår under ojämlika maktförhållanden, ryssarna och norrmännen räknade sig som jämlikar, och språket består till nästan lika delar av element från båda håll. Lexikonet var 47% norska, 39% ryska, och i övrigt engelska, nederländska, lågtyska, samiska, finska och svenska. Det har föreslagits att russenorsk till viss del byggde på den 'moskovitiska pidginengelska' som fanns under 1500-talet.

Unserdeutsch

Unserdeutsch uppstod i ett barnhem i Vunapope utanför Rabaul i Papua Nya Guinea. Barnhemmet inrättades 1897 av en tysk missionsstation. Undervisningen var på tyska, men barnen, som var av olika ursprung, utvecklade själva detta pidgin, 'vår tyska'. Efter Första Världskriget, då Australien tog över kolonin, har unserdeutsch påverkats av engelska och möjligen tok pisin. Språket har numera inte många talare.

3

Tok pisin i tid och rum

Nogut ol mipla man ol lus tingting long kastam blong ol o wanem kain samting ol sa wokim. Nogut ol lusim tingting long en. Olsem nau em mas toksave long ol yangfela bifo mipela stap olsem nau yupela no abusim and lusim olupela kastam bilong yumi. Yupla mas holim wantaim na pasin bilong waitman yupela tu yupla mas holim, yu no ken holim pasim bilong waitman tasol na lusim bilong mipela ol blakman i go. Yu mas holim tupela wantaim i stap em sa stirim ol yangpela man.²¹

En av byäldste i Indagen, Morobeprovinzen

Det vore inte bra om vi glömde deras [våra förfäders] seder och de saker de gjorde. Det vore inte bra att glömma detta. [Byäldste] måste berätta för de unga om hur vi levde tidigare och ni som är unga får inte strunta i och förlora våra seder. Ni måste behålla dem sida vid sida med den vite mannens seder. Ni kan inte bara behålla den vite mannens seder och glömma den svarte mannens. Ni måste behålla båda och använda dem till att vägleda de unga.²²

---

²¹ Romaine 1992:343

²² Min översättning av Romaines engelska översättning. Romaine 1992:343

3.1 Tok pisins historia

3.1.1 Språkets namn

Det språk som den här uppsatsen handlar om har i likhet med många andra pidginspråk länge saknat ett vedertaget namn. Det har allmänt kallats helt enkelt "pidgin", eller tydligare *New Guinea Pidgin*. En spridd uppfattning, både bland européer och melanesier, var att språket endast var en ofullständigt inlärd engelska.

Robert Hall, som från 1940-talet och framåt var den store pionjären i studiet av språket, införde termen *Neo-Melanesian*. Termen syftar på språkets ursprung i Bismarckarkipelagen, som är en del av Melanesien. Det numera officiella namnet, *Tok Pisin* (versaler enligt det engelska mönstret), ska ses i sammanhang med orden *Tok Inglis*, dvs engelska, och *Tok Ples*, vilket ungefärligen kan översättas med 'lokalspråk'. *Ples*, av engelskans "place", är ordet för 'by'. *Tok Pisin* är både ett nomen, 'pidgintal' eller 'pidginspråk', och en verbfras, 'att tala pidgin'.

Jag kommer i det följande i första hand att använda termen tok pisin, även när jag talar om tidpunkter då språket ännu inte bar detta namn.

3.1.2 Tok pisins föregångare

Söderhavet under 1800-talet präglades av fyra verksamheter. Den första var valfångsten som inleddes redan under sent 1700-tal. Det rörde sig framför allt om skepp som kom hela vägen runt Kap Horn från New England. Till en början skedde fångsten framför allt i Polynesien, men åtminstone från 1820-talet besöktes också Melanesien. Det var under valfångstperioden som den så kallade *South Seas Jargon* först utvecklades. Denna kan ses som tok pisins första föregångare.

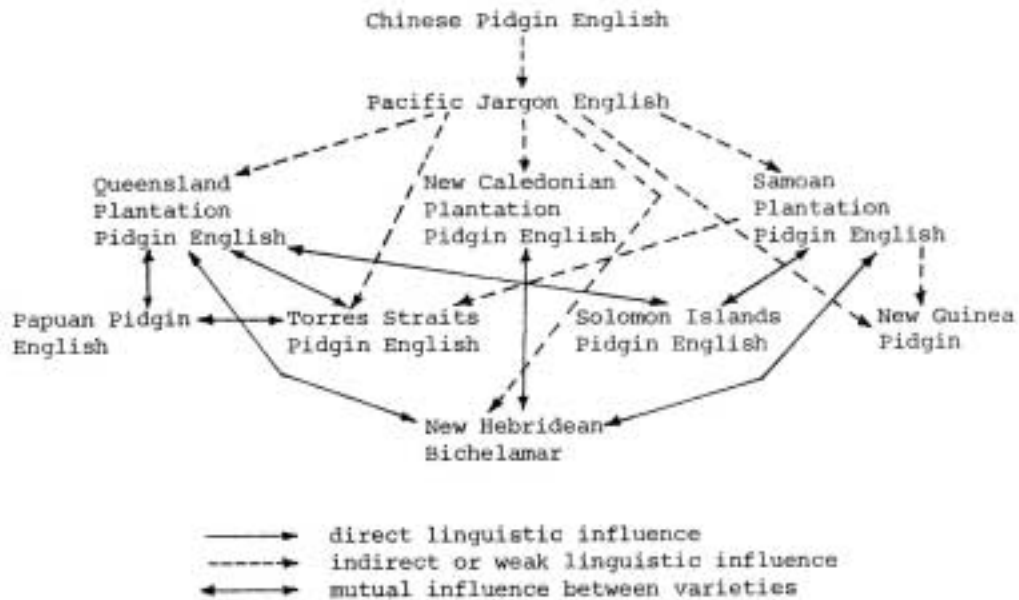
Under 1830-talet inleddes i Melanesien handeln med sandelträ följd under 40- och 50-talen av handel med den ätliga trådsnigeln, kallad beach-la-mar.²³ *Beach-la-mar* eller *bichelamar*, kom också att bli namnet på den jargong som användes i samband med handeln, en utveckling av South Seas Jargon.²⁴

²³ Av portugisiskans "bicho do mar". Trådsnigelns engelska namn är annars "sea slug".

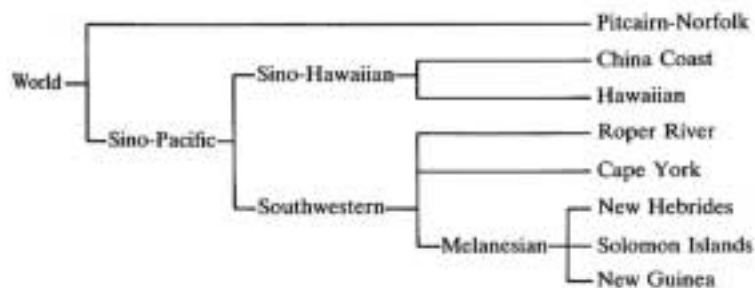
²⁴ Detta namn lever kvar än i dag som namnet på det språk som talas i Vanuatu, *bislama*.

I samband med det amerikanska inbördeskriget (1861–1865) uppstod en brist på bomull på världsmarknaden, vilket ledde till upprättandet av brittiska bomullsplantager i Queensland och på Fidji. Vid denna tid inleddes också den tyska närvaron i Stilla Havet med upprättandet av kopraplantager på Samoa.

Under 60-, 70-, och 80-talen etablerades varianter av bichelamarpidgin i en mängd områden, bland annat i Queensland, Nya Kaledonien, Nya Hebriderna²⁵, Salomonöarna och Samoa. Deras utveckling och inbördes påverkan har varit föremål för många hypoteser, och det råder ännu ingen konsensus på området. Under 1870-talet torde bichelamar ha etablerats i Bismarckarkipelagen, framförallt tack vare den tyska rekryteringen av arbetare till plantagerna på Samoa. Det fanns visserligen en viss motvilja bland tyskarna att använda sig av ett pidgin av engelskt ursprung, men det uppvägdes av den praktiska nyttan.

Figur 3.1. Pidginengelska i Stilla havet omkring 1880.²⁶

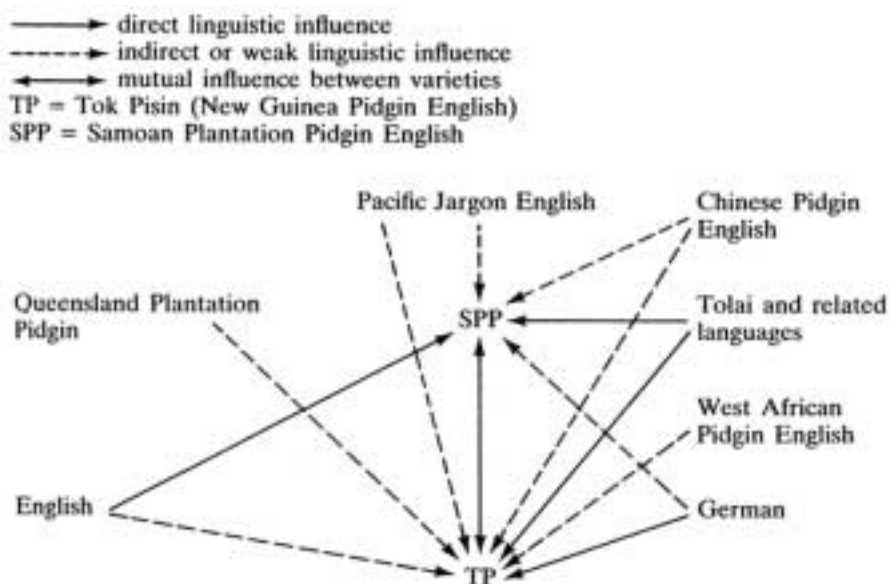

Figur 3.2. Släkträd för engelskbaserde pidgin i stillahavsområdet.²⁷

²⁵ Vanuatu.

²⁶ Bildkälla: Mühlhäusler 1985:43

²⁷ Bildkälla: Romaine 1988:97

Figur 3.3. Språklig påverkan på tok pisin omkring 1900.²⁸

3.1.3 Stabilisering

Omständigheter kring stabiliseringen

Tok pisin stabiliserades under det tyska styret som varade från 1884 till 1914. Under denna period var det huvudsakliga superstratspråket, engelska, frånvarande. Det är en ovanlig omständighet som bidrog till att ge tok pisin en för pidginspråk ovanligt stor självständighet. Till detta bidrog också tyskarnas inställning till språket:

*Unlike English speakers, the Germans regarded the pidgin as a totally foreign language and learned it as such, giving it much more autonomy during the period in which it stabilized than pidgins developing in areas controlled by the British.*²⁹

Det tyska styret innebar att de traditionella stamkrigen i hög grad upphörde, vilket tillsammans med den ökande handeln innebar mycket mer omfattande förbindelser mellan de många språkgrupperna. I denna situation fanns ett behov av ett gemensamt kommunikationsspråk, och tok pisin blev det språk som fick fylla denna roll. Dess främsta spridningscentra var Rabaul på New Britain och Alexishafen³⁰ på fastlandet. Tok pisins huvudsakliga funktion skiftade nu från ett vertikalt kontaktspråk mellan erövrare och undersåtar till ett horisontellt lingua franca för landets många stammar.

²⁸ Bildkälla: Romaine 1988:101

²⁹ Holm 1998: volym II:350

³⁰ Madang.

Tok pisin och Samoa

Till en början var tok pisin närmast identiskt med den pidgin, *Samoa Plantation Pidgin (SPP)*, som talades på det likaledes tyska Samoa. Många melanesier arbetade på plantagerna i Samoa, och samoaner var verksamma i Kaiser Wilhelmsland. Kontakterna bröts dock 1914, och SPP är numera praktiskt taget utdött.

With the strong links between the Samoan plantations and Papua New Guinea severed after World War I, Pidgin English in these two localities developed along different lines. SPP lingered on in Samoa without expanding its functional domains or linguistic structure, whilst Tok Pisin developed into a viable and highly sophisticated lingua franca. SPP is of great importance for the linguist, however, since it can be regarded as a fossilised form of Tok Pisin as it was at the beginning of this century. [1900-talet, min anm.]³¹

Andra språks påverkan på tok pisin under stabiliseringsperioden

De språk som påverkade tok pisin mest under stabiliseringsperioden, framför allt i lexikon, var tyska, tolai och malajisk pidgin.³²

Tyska var kolonins officiella språk. Tyska termer lånades in framförallt inom domäner som förknippades med den europeiska kulturen, såsom handel, finanser och teknologi. Tok pisins lexikon var till slut till uppemot en femtedel ord av tyskt ursprung.³³

Tolai är det största språket i New Britains östra del, där kolonins huvudstad Rabaul var belägen.

Malajiska, sedan gammalt det ledande handelsspråket i Indonesien och Malaysia, var fram till omkring 1900 även lingua franca för Nya Guineas nordkust. När tok pisin, importerat från öarna, tog över denna roll kom det också att överta en del drag från den lokala malijiska pidgin.

3.1.4 Expansion

Tok pisin och missionsstationerna

När Australien tog över den tyska kolonin år 1914 upphörde den speciella situation där superstratspråket varit frånvarande, men i gengäld kom en annan utveckling som innebar en

---

³¹ Mühlhäusler 1985:254

³² "Coastal Malay"

³³ Mühlhäusler 1985:179. Se även avsnitt 4.6.5.

fortsatt utbredning och strukturell expansion av språket, nämligen att Nya Guineas kyrkor i större skala började använda sig av tok pisin i sin mission.

En viktig del av det koloniala projektet var att omvända Melanesiens invånare till kristendomen. Ett stort antal missionsstationer hade upprättats redan under den tyska tiden, av bland andra katolikerna, lutheranerna och sjundedags–adventisterna. I slutet av 1920–talet antogs tok pisin av de katolska missionsstationerna som huvudsakligt missionsspråk. De såg tok pisin som ett självständigt språk, inte bara som en degenererad engelska, och vidtog åtgärder för att ytterligare standardisera det. De lutherska kyrkorna var till en början motvilliga till att använda sig av tok pisin, eftersom det inte var någons modersmål. Språkets användbarhet som lingua franca var dock så stor att man sedermera började använda det i allt högre grad.

Tack vare kyrkornas verksamhet blev tok pisin också ett skrivet språk. Förutom texter av religiös natur utgavs även ordlistor och grammatiker. De olika kyrkorna utvecklade varsin ortografi, vilket medförde en hel del förvirring.

Andra världskriget

Under andra världskriget invaderades Nya Guinea av japanerna som hann erövra stora delar av området innan krigslyckan vände och Australien med amerikansk hjälp återtog hela territoriet. Kriget var avgörande på flera sätt.

För det första var Tok Pisin det språk som i första hand användes i de omfattande propagandakampanjer som båda sidor förde, via radio samt flygblad som släpptes i mycket stora mängder över territoriet.

För det andra ledde kriget till en starkt ökad handel, större intresse för territoriets naturtillgångar och uppkomsten av en 'modern' ekonomi, vilket ytterligare ökade användbarheten hos ett lingua franca.

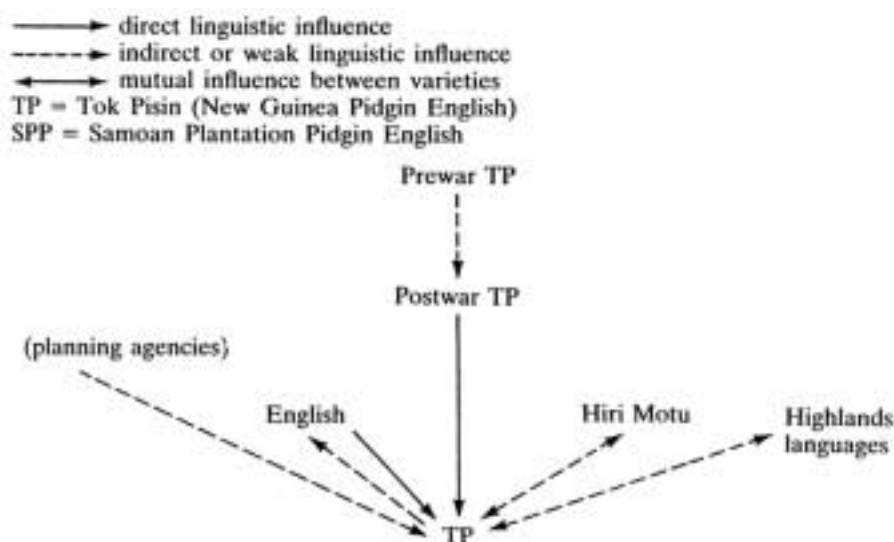
För det tredje innebar krigsföretagets behov av arbetskraft ett nytt intresse för Högländerna, som dittills knappast haft någon omfattande kontakt med omvärlden. Det var naturligt att Tok Pisin blev även Högländernas lingua franca när behovet av ett sådant uppstod.

För det fjärde genomfördes den sedan länge diskuterade sammanslagningen av mandatet (den tidigare tyska kolonin) och det australiska territoriet Papua. Papua Nya Guinea uppstod sålunda som en politisk enhet 1945. Därmed fanns nu en möjlighet för tok pisin att sprida sig även till Papua.

Tiden efter kriget

Decennierna före självständigheten 1975 innebar stora förändringar i Papua Nya Guinea. Gamla kulturmönster från kolonialismen började ersättas av demokratiska ideal. Städerna växte sig stora. Avlägsna områden i inlandet kom i kontakt med det moderna samhället. Ett universitet inrättades i Port Moresby och en teknisk högskola i Lae.

Tok pisin spreds nu till betydligt större grupper av människor än tidigare. Tidningar och radiostationer började använda sig av språket. En snabb strukturell expansion pågick. Lexikonet utvidgades starkt med engelska ord, medan det tyska inslaget blev mindre. Parallellt med expansionen finns det från denna tid även tecken på omstrukturering. Unga, välutbildade och stadsinnevånare har under de senaste decennierna haft en tendens att närma sitt språk till engelska. Se även avsnitt 3.2.1.

Figur 3.4. Språklig påverkan på tok pisin omkring 1975.³⁴

3.1.5 Standardiseringen av ortografin³⁵

År 1956 fastställde den australiensiska regeringen en standardortografi för tok pisin. Den hade utarbetats av lingvisterna Dietz och Luzbetak, och var baserad på uttalet längs Nya Guineas nordkust, särskilt i provinsen Madang. Ortografen var väsentligen fonematisk, men med vissa anglicismer. Trots ortografins officiella status kom den inte i allmänt bruk, kyrkorna fortsatte att använda sina egna ortografier, medan regeringens organ knappast använde någon standard överhuvudtaget.

³⁴ Bildkälla: Romaine 1988:101

³⁵ Detta avsnitt bygger på Wurm (1985b).

En modifierad ortografi antogs av den lutherska missionen, efter påtryckningar från infödda talare av språket. Reformen innebar bland annat att man inte längre tog hänsyn till den fonematiska skillnaden mellan *ng* i ord som *sing*, 'sjunga' och *ngg* i *pingga*, 'finger'. Nu stavade man istället *pinga*.³⁶ Den modifierade stavningen upplevdes som mer hanterlig, och användes i den 1968 utgivna *Nupela Testamen* (Nya Testamentet), som blev den dittills mest spridda publikationen på tok pisin.

1969 kunde så till slut den nyupprättade *Tok Pisin Orthography Committee* enas om att ortografin i *Nupela Testamen* skulle betraktas som standard, och att tok pisin som det talas längs nordkusten skulle vara utgångspunkten för talad och skriven ***High Tok Pisin***.

---

³⁶ Se även avsnitt 4.2.6.

3.2 Tok Pisin i samhället

3.2.1 Variation inom tok pisin

Allmänt

Tok pisin finns i många varianter beroende på vem som talar det. Praktiskt taget alla de möjligheter som återges i figur 2.1. finns representerade någonstans i Papua Nya Guinea, möjligen med undantag av jargong. I avlägsna delar av landet, som de områden i Högländerna dit språket relativt nyligen har nått, är det i allmänhet ett *stable pidgin*, medan det i städerna är åtminstone ett *extended pidgin*, och i många fall rört sig längs omstruktureringskalan, mot ett *post-pidgin* eller *post-creole*. En lång rad faktorer påverkar hur en viss person talar språket, inte minst substratpåverkan. Särskilt stor är effekten av substratpåverkan inom fonologins område. Se även avsnitt 4.1.3.

Dialekter

Det har aldrig nåtts enighet i frågan om huruvida tok pisin har dialekter. Många har hävdad att den variation som kan synas ha geografisk grund är en fråga om sociolekter eller substratpåverkan snarare än dialekter i egentlig mening.

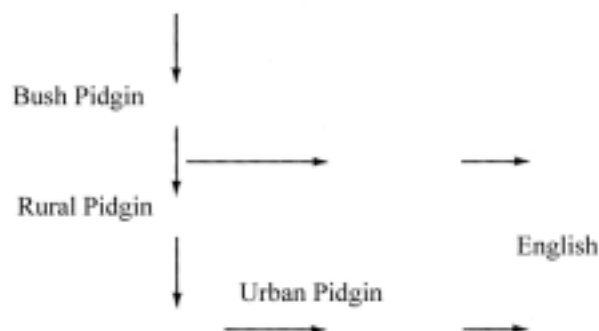
Sociolekter

Mühlhäusler räknar med fyra huvudsakliga sociolekter. Dessa är ***Bush Pidgin***, ***Rural Pidgin***, ***Urban Pidgin***, och ***Tok Masta***. *Tok Masta* var den språkvariant som européer använde för att kommunicera med lokalbefolkningen. Det rörde sig om en engelska som "förenklades" på ett ganska godtyckligt sätt i tron att språket därmed blev "utan grammatik". *Tok Masta* har i stort sett fallit ur bruk.

Bush Pidgin kallas de enkla former av tok pisin som talas i framför allt delar av Högländerna, där språket ännu inte har hunnit särskilt långt i den strukturella expansionen.

Rural Pidgin är den mest spridda sociolekten, och betraktas ibland som 'riktig' eller rentav 'klassisk' tok pisin. Strävanden att standardisera språket grundar sig i allmänhet på denna variant.

Urban Pidgin är ofta i högsta grad omstrukturerad, så att det kan vara svårt att dra gränsen mellan tok pisin och engelska. Ett i hög grad omstrukturerat språk finner man framförallt bland unga talare med ett visst mått av utbildning.

Figur 3.5. Tok pisins sociolekter i relation till expansions- och omstruktureringskontinuum.³⁷

3.2.2 Tok pisins geografiska utbredning

När man talar om tok pisins geografiska utbredning kan det vara lämpligt att skilja på språket som L_1 respektive L_2 . Kreolisering av tok pisin har antagligen förekommit i begränsad skala under större delen av språkets historia. Från mitten av 1900-talet har det i städerna funnits ett växande antal som har haft tok pisin som förstaspråk, och det torde numera finnas både tredje och fjärde generationens förstaspråkstalare. Det finns inga säkra uppgifter om hur många kreoltalarna är, de mer försiktiga gissningarna talar om 50 000. Vid en undersökning från 1990 uppgav 23% av studenterna vid Universitetet och Tekniska Högskolan tok pisin som sitt förstaspråk.³⁸ Det växande antalet förstaspråkstalare har gett en ny dimension åt språkvårdsfrågan, där vissa debattörer har propagerat för att betrakta den kreoliserade varianten av språket som norm.

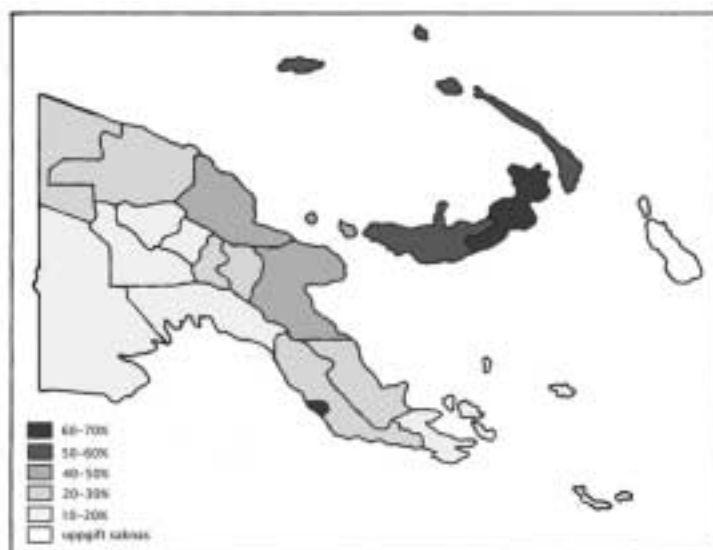
Tills vidare förblir dock andraspråkstalarna i överväldigande majoritet. De lär sig språket i skolåldern, eller efter att de har uppnått vuxen ålder, och använder det för kommunikation med medlemmar av andra språkgemenskaper. Tok pisin är det enskilda språk som flest människor i Papua Nya Guinea behärskar.

³⁷ Efter Romaine 1988:117. Jämför även figur 2.1.

³⁸ Romaine 1992:342. Undersökningen gjordes av Swan och Lewis.

	Papua	New Guinea	Totalt
Befolkning	399 000	1 059 000	1 458 000
Kompetens i Tok Pisin			
Absolut	51 000	481 000	532 000
Relativt	13%	45%	36%
Läskunnighet i Tok Pisin			
Absolut	19 000	160 000	178 000
Relativt	5%	15%	12%

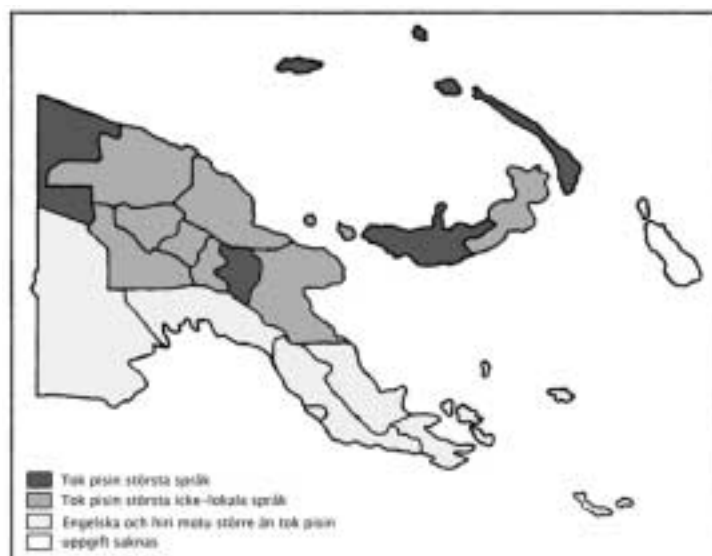
Tabell 3.6. Kompetens och läskunnighet i tok pisin enligt 1966 års folkräkning.³⁹

Figur 3.7. Läskunnighet i tok pisin enligt 1990 års folkräkning.⁴⁰

³⁹ Efter Laycock 1985c:225–9

⁴⁰ 1990 års folkräkning. Se PNG Online: Facts and Statistics: Population

Figur 3.8. Läskunnighet i tok pisin i förhållande till andra språk enligt 1990 års folkräkning.⁴¹

Tok pisin är fortfarande mest utbredd i de områden språket ursprungligen spreds ifrån. Störst andel läskunniga i tok pisin finns i East New Britain, där dock ännu fler kan läsa det lokala språket tolai. I huvudstaden Port Moresby talas allmänt tok pisin såväl som engelska och hiri motu.

3.2.3 Tok pisin i olika domäner

Politik

Den officiella attityden till tok pisin är motsägelsefull. Sedan 1950-talet, då landet fortfarande administrerades av Australien, har tok pisin haft visst officiellt stöd, det har setts som ett användbart verktyg i kommunikationen med medborgarna, och det har funnits en språkplanering, om än otillfredsställande. I det självständiga Papua Nya Guinea är än idag engelska det enda officiella språket enligt konstitutionen. Samtidigt hålls de flesta debatter i parlamentet på tok pisin.

Parallellt med att allt fler har lärt sig tok pisin, har de regionala *lingue franche* stärkt sin ställning. Kort efter självständigheten bildades 20 provinser, samt ett huvudstadsterritorium. En betydande del av den offentliga administrationen sker nu på regional eller lokal nivå.

⁴¹ 1990 års folkräkning. Se PNG Online: Facts and Statistics: Population

Eftersom indelningarna i hög grad har baserats på gränser mellan språk och språkfamiljer, kan huvuddelen av förvaltningen skötas på språk som är mer lokala än tok pisin.

Tok pisin har under de senare decennierna av allt fler kommit att ses som en kraft som kan bidra till en samhörighetskänsla mellan Papua Nya Guineas invånare. Många har också velat att tok pisin skulle ges status som landets huvudsakliga officiella språk. En sådan reform är dock i dagsläget politiskt omöjlig, eftersom den inte skulle kunna få tillräckligt stöd i den södra delen av landet, där hiri motu har en starkare ställning än tok pisin. Hiri motu har också givits en speciell betydelse av 'papuanska' patrioter som propagerat för självständighet för det historiska Papua; något märkligt kan det tyckas, med tanke på att landets huvudstad ligger i Papua.

*Skolan*⁴²

Det officiella målet är att alla barn i Papua Nya Guinea ska gå i engelskspråkiga skolor. I verkligheten är detta långtifrån fallet. Det är ännu relativt få som överhuvudtaget får en fullgod utbildning i landet, och de flesta barn går inte mer än några år i en statlig skola, om ens det. En stor del av utbildningen i landet sker 'informellt' i skolor som drivs av missionsstationerna och riktar sig till barn såväl som vuxna. Dessa skolor använder inte engelska i någon större utsträckning, eftersom språket är föga känt utanför städerna. Istället sker undervisningen på något lokalt språk eller tok pisin.

*The Lutheran Church (ELCPNG) is the best organised and has a whole system of education that runs parallel to the government one. In this system students can go as high as Year 10, and all textbooks – even for such subjects as mathematics and social studies – are produced in Tok Pisin.*⁴³

I de statliga skolor där undervisningen sker på engelska, är det vanligt att läraren eller någon av de äldre eleverna återberättar lektionens innehåll på tok pisin – utanför klassrummet, eftersom endast engelska får talas där.

Högre utbildning i landet är alltid på engelska, men universitetskurser i tok pisin har getts både i Port Moresby och i Australien.

---

⁴² Se Dutton (1985b).

⁴³ Dutton 1985b:536

Massmedia⁴⁴

Tok pisin har aldrig riktigt slagit igenom i massmedia, där engelska fortfarande är det dominerande språket. Det statliga tevebolaget sänder program både på engelska och tok pisin. Ett flertal radiostationer sänder på tok pisin. Veckotidningen *Wantok*, som ges ut i Port Moresby sedan 1960-talet, är helt på tok pisin.

3.2.4 Attityder till tok pisin

Tok pisin som dålig engelska

I likhet med situationen för andra pidginspråk har det funnits många människor som inte velat betrakta tok pisin som ett självständigt språk. Det har istället ansetts vara "bruten engelska", eller "barnspråk". Det har också sagts att tok pisin är ett språk utan grammatik, en uppfattning som avslöjar en grov missuppfattning av det mänskliga språkets natur.

Ett närmare studium av tok pisins grammatik är tillräckligt för att visa att det är ungefär lika rimligt att se tok pisin som "dålig engelska" som det är att betrakta engelska som "dålig latin".

Språkets prestige

Språkfrågan i Papua Nya Guinea väcker starka känslor. Fortfarande finns en utbredd uppfattning att tok pisin är otillräckligt för högre utbildning och andra sammanhang. Många som ser en stolthet i språket är ändå bestämda om att de inte vill se det i skolorna, kunskap i engelska anses vara av större betydelse. Sammantaget finns dock bland en stor del av landets invånare en klart positiv attityd till tok pisin. Detta ger utslag bland annat i det faktum att många barn föredrar att tala tok pisin, även i de fall där föräldrarna har samma förstaspråk.⁴⁵

3.2.5 Studiet av tok pisin

Enstaka observationer av vad som skulle komma att utvecklas till tok pisin har satts på pränt sedan 1800-talet, men ett mer systematiskt studium av språket inleddes på 1920-talet med Brenninkmeyers *Einführung ins Pidginenglish* och Borchardts *Kleine Tok-Boi Grammatik*. En mer stringent beskrivning av språket var Halls *Melanesian Pidgin English: grammar, texts, vocabulary* från 1943, som dock lider av att den avser att beskriva en generaliserad

⁴⁴ Se Siegel (1985).

⁴⁵ Piau; Holzkecht 1985:488

idealversion av språket.⁴⁶ Mihalics *Grammar and Dictionary of Neo-Melanesian* från 1957, återutgiven som Mihalic (1971) är skriven för lekmän, och har därför vunnit en betydande spridning. Den är dock otillfredsställande ur ett vetenskapligt perspektiv.

Från 1960-talet har tok pisin studerats med moderna lingvistiska metoder av bland andra Don Laycock, S.A. Wurm, Peter Mühlhäusler och Suzanne Romaine.

---

⁴⁶ Mühlhäusler 1985:22

4

Beskrivning av tok pisin – fonologi, grammatik, lexikon

1	<i>wan</i>
2	<i>tu</i>
3	<i>tri</i>
4	<i>fo</i>
5	<i>faiv</i>
6	<i>sikis</i>
7	<i>seven</i>
8	<i>et</i>
9	<i>nain</i>
10	<i>ten</i>

4.1. Fonologi

4.1.1. Allmänt

Den fonologiska variationen bland tok pisintalare är betydande, och visar i hög grad tecken på substratpåverkan. Många av de fonetiska distinktioner som görs på engelska saknas på flertalet lokala språk. Engelska är till exempel mycket rikt på frikativor, medan flertalet transnewguineaspråk har inga alls, eller en enda, i allmänhet /s/.

Fonologin är ett av de områden där tendensen till omstrukturering gör sig mest påmind. Många ord på tok pisin skiljer sig från engelska kognater endast ifråga om enstaka ljud, dessutom i allmänhet på ett systematiskt sätt (se figur 4.3.). I idiolekter som starkt präglas av omstrukturering ligger uttalet av dessa ord nära engelska.

Ton och kvantitet är inte betydelseskiljande på tok pisin. Mindre omstrukturerade former av språket faller betoningen alltid på första stavelsen. I mer omstrukturerade varianter varierar betoningen (i likhet med engelska).

4.1.2. Kärnfonologin

"Kärnfonologi" är en term som Laycock använder för den fonemuppsättning som alla talare av tok pisin har gemensam.⁴⁷ Realisationen av dessa fonem kan variera starkt mellan olika talare. Laycock avvisar dock uppfattningen att detta ger en grund för att tala om dialekter av tok pisin.

*[Y]ounger speakers, who have learned the language at an earlier age, and who have often travelled more widely, have usually eliminated the more striking 'regionalisms' from their speech (often as a result of teasing by Tok Pisin speakers from other areas). Such speakers often denigrate the pronunciation of older speakers, and pride themselves on their superior pronunciation. The 'regional accent', therefore, does not serve as a unifying regional feature, and so does not acquire the status of a dialect.*⁴⁸

---

⁴⁷ "Core phonology". Laycock 1985b:295

⁴⁸ Laycock 1985b:304

Fonemen betecknas här med de grafem som representerar dem i standardortografin. Uttalet motsvarar normalt vad en talare av ett europeiskt språk skulle vänta sig. Observera dock att "y" är en konsonant och står för /j/.

<i>Klusiler</i>	p	t	k
	b	d	g
<i>Frikativor</i>		s	h
<i>Nasaler</i>	m	n	ng
<i>Kontinuanter</i>	w	l	y
<i>Flap</i>		r	
<i>Vokaler</i>	i		u
	e	a	o

Tabell 4.1. Kärnfonologin.⁴⁹

4.1.3. Substrat– och superstrateffekter i fonologin

Allmänt

Fonemen som ingår i kärnfonologin kan realiseras på många olika sätt hos olika talare. Ibland leder detta till att två fonem produceras som samma fon.

s	&	t
r	&	l
r	&	t
r	&	d

Tabell 4.2. Fonem som sammanfaller i vissa talares idiolekter.⁵⁰

⁴⁹ Efter Romaine 1992:179. Bokstaven "r" betecknar en "flap", dvs ett ljud som produceras genom ett slag med tungspetsen mot tandvallen (alveolis). Det rör sig alltså inte om en tremulant som det svenska r-ljudet.

⁵⁰ Efter Laycock (1985b).

/h/

In Tok Pisin, /h/ is found only in word–initial position, and rarely, if ever, contrasts with its absence. Some speakers of Tok Pisin, accordingly, begin all words written with /h/ with a vowel; others pronounce all words written with initial vowel with an aspirate.

[N]evertheless, the majority of speakers of Tok Pisin achieve considerable consistency in their use of /h/, even though it is not a very common phoneme in the substratum languages.⁵¹

/p/

Mycket vanligt förekommande är att realisera /p/ som en bilabial frikativa. Detta gäller särskilt i medial position.

Epentesvokaler

Ett vanligt förekommande exempel på substratpåverkan är inskjutandet av epentesvokaler. Vissa idiolekter tillåter inga konsonantkluster överhuvudtaget. I flera fall har dessa uttal permanentats genom att de har uppfattats som stavelsebildande varvid betoningen har flyttats, i enlighet med regeln som säger att betoningen faller på ordets första stavelse. Ett exempel är *bilas*, 'utsmyckning', av engelskans "flash".

Fonologisk expansion

Många talare har betydligt fler fonem i sitt språk än de som ingår i kärnfonologin. De mer angliserade varianterna av tok pisin har en fonemuppsättning som ligger mycket nära engelskans. Många talare har i sin idiolekt fler än fem vokaler, i vissa fall så många som tolv vokalfonem, och även flera frikativor förutom /s/. Tre fonem som inte ingår i kärnfonologin kan sägas tillhöra standardvarianten av tok pisin. Det rör sig om frikativorna /f/ och /v/, samt affrikatan /dʒ/, som skrivs med bokstaven "j".

4.1.4. Fonologiska regler

Stavelsestruktur och ordstruktur

Mindre omstrukturerade former av tok pisin har en fonotax som i allmänhet inte tillåter konsonantkluster. Ett ord kan bestå av högst tre stavelser. Dessa varianter av språket har alltså den maximala ordstrukturen CVCVCVC. Ett liten grupp av konsonantkluster kan förekomma

⁵¹ Laycock 1985b:302

medialt, dessa är [mp], [nt], [ngk], [mb], [nd], [ngg]. Endast ett litet antal ord innehåller dessa konsonantkluster.⁵²

Varianter av tok pisin som har genomgått omstrukturering har en betydligt friare fonotax, som närmar sig engelskans. Här kan man finna såväl komplicerade konsonantkluster som ord med fler stavelser än tre, som i *strong*, 'stark', 'styrka' eller *independens*, 'självständighet'.

Ordfinala klusiler

Tonande klusiler förekommer inte ordfinalt. Traditionellt har man beskrivit det som att tonande klusiler blir [-ton] i ordslut, så kallad "neutralisering". Ord som på engelska slutar med tonande klusil får på tok pisin tonlös klusil, t ex *dok*, 'hund' av engelskans "dog". Eftersom dessa ord generellt stavas med bokstäverna p, t, och k, är neutraliseringen ett meningsfullt begrepp endast i ett etymologiskt perspektiv.

Ordinitiala klusiler

Klusiler är oaspirerade ordinitialt, i motsats till engelska (och svenska).

Fonem som endast förekommer ordinitialt

Fonemen /f/ och /d?/ förekommer endast ordinitialt.

Diftonger

De diftonger som förekommer på tok pisin är inte självständiga fonem. De fallande diftongerna är [ai], [au], [ea], [oi]; de stigande diftongerna är [ia], [io], [iu].⁵³

4.1.5. Stavningsregler

Alfabetet

Aa Bb Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Rr Ss Tt Uu Vv Ww Yy

*Allmänt*⁵⁴

Standardortografin för tok pisin är i stort sett fonematisk. Skillnader i stavning mellan olika användare av språket reflekterar i allmänhet olika analyser av vilka fonem som ingår i ordet.

⁵² Laycock (1985b) menar att dessa kluster bör betraktas som självständiga fonem, eftersom de inte kan bli föremål för epentes. Romaine (1992) däremot nämner dem inte.

⁵³ Laycock 1985b:303

⁵⁴ Se även avsnitt 3.1.5.

Fonemet /ng/ saknar en egen bokstav. Några avsteg från en fonematisk stavning finns dock. Kombinationerna "ngk" och "ngg" undviks, istället skrivs "nk" respektive "ng".⁵⁵ Ordet *traim*, 'försöka' skulle egentligen stavas *traim*, eftersom det innehåller både diftongen [ai] och vokalen /i/.

---

⁵⁵ Denna stavningsregel har tok pisin gemensam med engelska och svenska.

CONSONANTS:						
E	TP	Examples		E	TP	Examples
p	p	<i>pig</i> - pik		b	b	<i>boat</i> - bot
t	t	<i>tongue</i> - tang		p	p	?
ʃ	s	<i>shain</i> - sen		d	d	<i>dog</i> - dok
	si	<i>shuroh</i> - sios		t	t	<i>done</i> - tan
k	k	<i>kael</i> - kil				<i>road</i> - rot
f	p	<i>friend</i> - pren		ʃ	s	<i>judge</i> - sas
	b	<i>flash</i> - bilas		si	si	<i>Japan</i> - Siapan
ʒ	s	<i>shame</i> - sem		g	g	<i>go</i> - go
	si	<i>shirt</i> - siot		k	k	<i>bag</i> - bek
θ	t	<i>think</i> - tingin		v	b	<i>veranda</i> - veranda
s	s	<i>sut</i> - san		p	p	<i>five</i> - faiv
m	m	<i>mouth</i> - maus		z	s	?
ŋ	ŋ	<i>wrong</i> - rong		ð	t	<i>brother</i> - barata
y	y	<i>young</i> - yangpela		r	r	<i>other</i> - narapela
r	r	<i>rope</i> - rop		z	s	<i>razor</i> - resa
ø	ø	<i>open</i> - opim		n	n	<i>no</i> - no
	h	<i>eye</i> - hai		w	w	<i>one</i> - wan
				l	l	<i>louse</i> - laus
				h	h	<i>house</i> - haus
CLUSTERS (NOT PERMITTING EPENTHETIC VOWELS)						
mp	mp	<i>company</i> - kampani		mb	mb	<i>number</i> - namba
	m	<i>lamp</i> - lan		nd	nd	<i>window</i> - windua
nt	nt	<i>mountain</i> - maunten		n	n	<i>hand</i> - han
	n	<i>cent</i> - sen		nʃ	nis	<i>change</i> - senis
nʃ	nis	<i>winch</i> - winis		ns	ns	<i>engine</i> - ensin
	ns	?		ŋg	ŋg	<i>finger</i> - pinga
ŋk	ŋk	<i>monkey</i> - manki				
		<i>bank</i> - beng				
VOWELS AND VOCALIC NUCLEI						
i	i	<i>beads</i> - bis		ɪ	i	<i>fish</i> - pis
ɪə	ia	<i>beer</i> - bia		ɛ	e	<i>bed</i> - bet
ɛə	ea	<i>prayer</i> - prea		ei	ei	<i>day</i> - dei
	e	<i>where</i> - we		e	e	<i>wait</i> - wet
æ	a	<i>fat</i> - pat		əu	au	<i>house</i> - haus
	e	<i>can</i> - ken		a:	a	<i>heart</i> ¹ - hat
a	a	<i>must</i> - mas		ɒ	o	<i>dog</i> - dok
ai	ai	<i>fight</i> - pait		a	a	<i>hot</i> - hat
ə	e	<i>potato</i> - peteita		ɔ:	o	<i>dirty</i> - doti
ɔ:	o	<i>law</i> - lo		ɔɪ	oi	<i>boy</i> - boi
	oa	<i>more</i> - moa				
	ua	<i>store</i> - stua				
ou	o	<i>boat</i> - bot		u	u	<i>cook</i> - kuk
u	u	<i>room</i> - rum				

Figur 4.3. Korrespondens mellan fonem på engelska och tok pisin.⁵⁶⁵⁶ Bildkälla: Laycock 1985b:296

4.2 Nominalfrasen

4.2.1 Nomen

Tok pisin saknar helt nomenmorfologi. De kategorier som finns markeras genomgående analytiskt. Ingen indelning i genus eller substantivklasser finns. Frågan om species och numerus för nomen är komplicerad och diskuteras i avsnitt 4.2.4.

4.2.2 Räkneord

0	<i>siro</i>
1	<i>wan</i>
2	<i>tu</i>
3	<i>tri</i>
4	<i>fo</i>
5	<i>faiv</i>
6	<i>sikis</i>
7	<i>seven</i>
8	<i>et</i>
9	<i>nain</i>
10	<i>ten</i>
11	<i>wanpela ten wan</i>
12	<i>wanpela ten tu</i>
20	<i>tupela ten</i>
21	<i>tupela ten wan</i>
100	<i>wan handet</i>
200	<i>tu handet</i>
1000	<i>wan tausen</i>
1975	<i>wan tausen nain handet sevenpela ten faiv</i>

Tabell 4.4. Översikt över grundtalen.

Grundtal

I varianter av tok pisin som står i mer direkt kontakt med engelska förekommer också former som *eleven*, *twelv*, *twenti*, *terti* etc.

Talen från ett till tio tar i de flesta fall suffixet *-pela* (*faiv* blir *faipela*). Räkneorden uppträder utan detta suffix i följande fall:

Tal från tio och uppåt.

Vid angivande av klockslag.

För pengar (priser, löner etc).

Inom matematiken.

Tabell 4.5. Fall där räkneorden ej tar *-pela*.

Ordningstal

Tok pisin har inga särskilda ord för ordningstalen. Dessa bildas istället med hjälp av ordet *namba* enligt modellen *namba wan* 'först', 'den första'.

4.2.3 Personliga pronomen, första och andra person

*Det logiska systemet*⁵⁷

Tok pisin har ett mycket logiskt system för personliga pronomen, ur vilket man kan korrekt förutsäga alla utom tre former. Pronomenet bildas av fyra element, enligt följande:

Element	Villkor	Form
1. deixismarkör _{lyssnare}	refererar till lyssnare	[yu]
2. deixismarkör _{talare}	refererar till talare	[mi]
3. antalsmarkör	{ optionellt, endast i plural }	Grundtal: [tu], [tri], [fo], etc
4. pluralmarkör	plural	[pela]

Tabell 4.6. De fyra element som bygger upp de personliga pronomina.

Vi har alltså ett system som skiljer på singular och plural, och dessutom har vad vi skulle kunna kalla "exakt plural", där det exakta antalet referenter anges. Detta kan i princip

⁵⁷ Beskrivningen av systemet för personliga pronomen grundar sig på mina egna observationer utifrån de fakta som finns i litteraturen, se t ex Mühlhäusler 1985:336–7 och Mühlhäusler 1985:343

användas från två och uppåt, men är utan tvekan vanligast för mindre tal; två, tre, och kanske fyra.

De möjliga personliga pronomina kan föras in i en tvådimensionell matris. På den ena skalan får vi fyra steg motsvarande

[+ TALARE; – LYSSNARE]	(första person, exklusiv)
[+ TALARE; – LYSSNARE]	(första person, inklusiv)
[– TALARE; + LYSSNARE]	(andra person)
[– TALARE; – LYSSNARE]	(tredje person)

Tabell 4.7. Den ena dimensionen i matrisen för personliga pronomen: Talar- och lyssnardeixis.

På den andra skalan har vi till att börja med singularis, därefter pluralis följt av ett i princip oändligt antal exakta pluralformer. Vi får följande matris:

	SINGULAR	PLURAL	"EXAKT PLURAL"		
(första person, exkl.)	<i>mi</i>	<i>mipela</i>	<i>mitupela</i>	<i>mitripela</i>	<i>mifopela</i>
(första person, inkl.)		<i>*yumipela</i>	<i>yumitupela</i>	<i>yumitripela</i>	<i>yumifopela</i>
(andra person)	<i>yu</i>	<i>yupela</i>	<i>yutupela</i>	<i>yutripela</i>	<i>yufopela</i>
(tredje person)	<i>*Ø</i>	<i>*pela</i>	<i>tupela</i>	<i>tripela</i>	<i>fopela</i>

Tabell 4.8. Matrisen för personliga pronomen.

Med tre undantag är detta de faktiska formerna.

3SG. skulle enligt våra förutsägelser realiseras som Ø (noll), vilket är detsamma som att det helt skulle saknas ett ord med denna funktion. Detta är naturligtvis inte acceptabelt.

3PL. (allmän) skulle enligt våra förutsägelser realiseras som **pela*. Det skulle antagligen ha varit att överlasta detta morfem med betydelse, eftersom det redan är både pluralmarkör för personliga pronomen och ett suffix för räkneord och adjektiv.

1PL. inklusiv förutsägs bli **yumipela*, men heter i själva verket bara *yumi*. Att *-pela* utelämnas kan tänkas bero på att ordet rent logiskt måste referera till minst två personer, och suffixet därför inte skulle tillföra någon information.

Så som det är

Att skilja på inklusiv och exklusiv i 1PL. är relativt vanligt på världens språk, men okänt i Europa. Detta är en av de punkter där tok pisin tydligast skiljer sig från superstratet, engelska. Bland substraten är detta däremot ett vanligt drag, vilket sannolikt är förklaringen till att det finns på tok pisin. Däremot har ordet fått sin lexikala form från engelska; ursprunget till ordet *yumi* torde vara uppenbar.

Mycket har sagts om numerussystemet för personliga pronomen. Det hävdas sålunda ofta att tok pisin har fyra numerus; singularis, dualis, trialis och pluralis. Detta grundar sig på den felaktiga uppfattningen att endast *tu* och *tri* av räkneorden kan ingå i personliga pronomen. Det har dock visat sig att i princip vilket räkneord som helst kan inskjutas i pronomenet. Man kunde därför polemiskt hävda att tok pisin har ett oändligt antal numerus. Rimligare är dock att säga att det i grunden rör sig om två numerus; singularis och pluralis, där pluralis finns i två varianter; "obestämd" och "exakt".

Tok pisins system för personliga pronomen i första och andra person kan alltså åskådliggöras sålunda:

	SINGULAR	PLURAL	"EXAKT PLURAL"		
(första person, exkl.)	<i>mi</i>	<i>mipela</i>	<i>mitupela</i>	<i>mitripela</i>	<i>mifopela</i>
(första person, inkl.)		<i>yumi</i>	<i>yumitupela</i>	<i>yumitripela</i>	<i>yumifopela</i>
(andra person)	<i>yu</i>	<i>yupela</i>	<i>yutupela</i>	<i>yutripela</i>	<i>yufopela</i>

Tabell 4.9. Personliga pronomen i första och andra person.

Personliga pronomen i tredje person behandlas nedan i avsnitt 4.2.4.

4.2.4 "Allmänna pronomen"

Allmänt

Vad jag har valt att kalla *allmänna pronomen* är ett komplicerat system av ord som överlappar varandras funktioner. Jag för följande ord till gruppen:

em
en
ol
em ol
ya
yet
tasol

Tabell 4.10. "Allmänna pronomen".

För *en*, se även avsnitt 4.2.5, för *tasol*, se även avsnitt 4.4.1. och 4.5.9, för *ya* se även avsnitt 4.5.4, för *yet* se även avsnitt 4.5.5.

Frågan om species och numerus

Mycket har sagts om förekomsten av bestämda artiklar på tok pisin. Mihalic skriver i sin klassiska grammatik:

*There is actually no definite article. However, ol, the plural indicator which is otherwise untranslatable, is a kind of plural article. [I]n some areas em, which is otherwise the third person singular personal pronoun, is used as if it were an article in such constructions as Em luluai i spik "The chief says" [I]ndefinite plurality is achieved generally by placing the particle ol before a noun, e.g. ol haus "houses", ol manki "the children".*⁵⁸

Laycock är av samma åsikt:

*Pidgin nouns have no articles and show no number. The third person pronouns (singular and plural) are sometimes used in a manner which corresponds to the English definite article.*⁵⁹

Mühlhäusler invänder dock, och kommenterar Laycocks uttalande såhär:

---

⁵⁸ Mihalic 1971:12

⁵⁹ Laycock 1970:xix, citerat i Mühlhäusler 1985:348

*This and similar statements suggest that the indication of number is optional in Tok Pisin. This is still true for certain less developed varieties of Tok Pisin, but two studies carried out by the present author (Mühlhäusler 1976 and 1981) suggest that there has been a drastic change among younger and more sophisticated speakers of this language.*⁶⁰

	singularis	dualis	pluralis
omarkerad	<i>dok</i> en hund		<i>ol dok</i> hundar
markerad	<i>wanpela dok</i>	<i>tupela dok</i>	<i>sampela (ol) dok</i>
obestämd	en (viss) hund	två hundar	(några) hundar
bestämd	<i>em dok (ya)</i> <i>dok ya</i> hunden	<i>em tupela dok (ya)</i> <i>tupela dok ya</i> de två hundarna	<i>em ol dok (ya)</i> <i>ol dok ya</i> hundarna

Tabell 4.11. Species och numerus för animata nomen.⁶¹

Trots en viss osäkerhet kan vi alltså säga att orden *em*, *em ol*, och *ya* kan fungera som bestämda artiklar.

SING	<i>em + N</i>	<i>em + N + ya</i>	<i>N + ya</i>
PLUR	<i>em ol + N</i>	<i>em ol + N + ya</i>	<i>N + ya</i>

Tabell 4.12. Olika varianter av bestämd form.⁶²

⁶⁰ Mühlhäusler 1985:348

⁶¹ Efter Mühlhäusler 1985:348. Märk att Mühlhäusler här använder begreppet dualis.

⁶² Efter Mühlhäusler 1985:348. Jfr tabell 4.11.

	prenominala				postnominala		
	<i>em</i>	<i>en</i>	<i>ol</i>	<i>em ol</i>	<i>ya</i>	<i>yet</i>	<i>tasol</i>
<i>självständiga</i>							
3SG. pers. pron.	+	+					
3PL. pers. pron.	+	+	+				
Demonstrativ	+			+			
<i>förenade</i>							
Emfatiskt pronomen	+				+	+	+
Bestämd artikel	+			+		+	
Reflexivt pronomen							+
Pluralmarkör			+				

Tabell 4.13. De "allmänna pronominas" semantiska och syntaktiska funktioner.

Personliga pronomen, tredje person

Em och *ol* fyller alltså funktionen som personliga pronomen i tredje person. *Em* är ommarkerat. Det används alltid för singular, men ofta även för plural, speciellt för inanimata nomen, som i

Mi lukim planti sip. Em i stap longwe tru. Jag såg många får. De var långt bort.

När pluralmarkören *ol* står i självständig position fungerar den som personligt pronomen i tredje person plural ('de' eller 'dem').

Räkneorden som pronomen

Räkneorden *tupela*, *tripela* etc kan stå självständigt och fungerar då som ett slags pronomen, vars mening kan översättas med 'de' eller 'de två', etc. Dessa pronomen används omväxlande med *em* och *ol*, och i allmänhet inte för att referera till inanimata ting. Dessa former förutsågs korrekt av matrisen för personliga pronomen. (Se avsnitt 4.2.3.)

4.2.5 Genitiv och *en*

Ägande markeras allmänt med prepositionen *bilong*.⁶³ Detta gäller även för pronomen. Det finns alltså inga särskilda possessiva pronomen. Ett möjligt undantag är 3rd SING där *em* ofta tar formen *en*. *Bilongen* skrivs i allmänhet samman till ett ord. Mühlhäusler säger om detta:

*For some varieties of Tok Pisin there is a distinction between bilong em and bilong en (spelled bilongen): Dutton mentions that bilongen translates as 'his', 'hers', 'its' whereas bilong em corresponds to English 'that person's' or 'that thing's'.*⁶⁴

Även Mihalic nämner ordet *en*, som han påpekar endast förekommer efter prepositionerna *bilong* eller *long*. Se även avsnitt 4.4.3. och 4.4.4.

*Some grammarians insist that "his, hers, its" are almost always rendered by bilong en, and only rarely by bilong em. [W]henever "his, hers, its" are emphatically used and do not refer back to the subject, we use bilong em.*⁶⁵

Distinktionen mellan *em* och *en* har ibland setts som en fråga om kasus. Mihalic skriver:

*[I]n Melanesian Pidgin there is no variation in the pronoun forms when they are put in the objective case. There is, however, one exception to this rule: en "it". This particular form is used only in the objective case, and only after the prepositions bilong or long.*⁶⁶

Variationen mellan *em* och *en* skulle i så fall vara det enda exemplet på ett kasussystem i Tok Pisin. Jag finner detta onödigt komplicerat. Snarare är det troligt att det rör sig om en fonologisk regel som försvagar [m] till [n] i ordfinal position, i de fall där ordet inte är betonat. Denna uttalsvariant har sedan standardiserats i skriftspråket.

---

⁶³ Se även avsnitt 4.4.4.

⁶⁴ Mühlhäusler 1985:343–4. Mühlhäusler refererar till Dutton 1973:39

⁶⁵ Mihalic 14

⁶⁶ Mihalic 14

4.2.6 Övriga pronomen

Prenominala

<i>arapela, narapela</i>	annan/andra
<i>dispela</i>	denna/detta/dessa
<i>liklik</i>	få, lite
<i>olgeta</i>	alla
<i>planti</i>	många, mycket
<i>sampela</i>	någon, några
<i>samting</i>	något, någonting

Tabell 4.14. Prenominala pronomen som inte har behandlats ovan.⁶⁷

Mi no gat sampela. Jag har inga.

I no gat samting i stap. Det finns inget (här).

Mi laikim wanpela samting. Jag vill ha något.

Mi no laikim tupela wantaim. Jag tycker inte om någon av dem.

Tupela tupela i kisim wanpela pulpul. De fick varsin blomma.

Diskain pisin i gat planti long bus. Det finns många sådana fåglar i skogen.

Dispela i haus bilong mi. Det här är mitt hus.

*Postnominalt: nabaut*⁶⁸

Nabaut saknar direkt motsvarighet på svenska. Det betecknar utspriddhet och obestämdhet. Det förekommer ofta i kombination med reduplikation av nomenet.

Ol kainkain mani nabaut. Alla möjliga sorters pengar.

Ol pisin pisin nabaut long bikbus. Alla fåglar i skogen.

Ol memba tasol i ken kam ol man nabaut nogat.

Bara medlemmar, och inte vem som helst, får komma in.

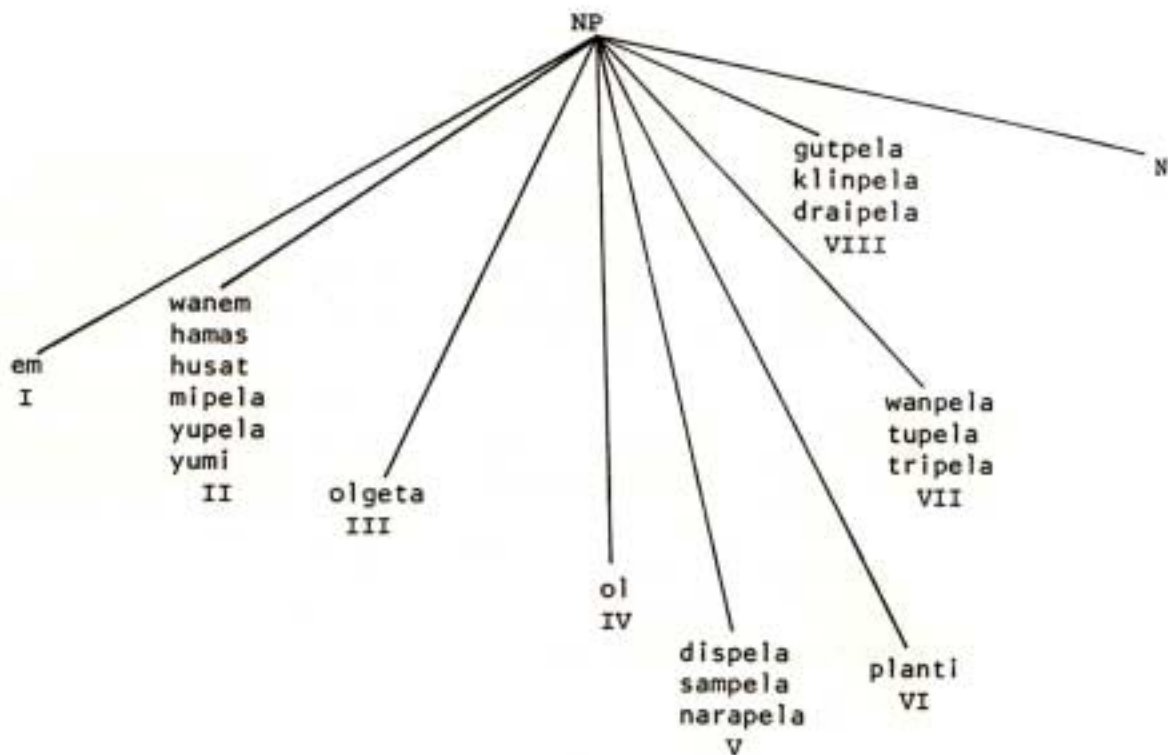
⁶⁷ Efter Mühlhäusler (1985) och Mihalic (1971).

⁶⁸ Mühlhäusler 1985:357. Mühlhäusler diskuterar inte *nabaut* i termer av ordklasser. Såvitt jag kan se är det ett pronomen.

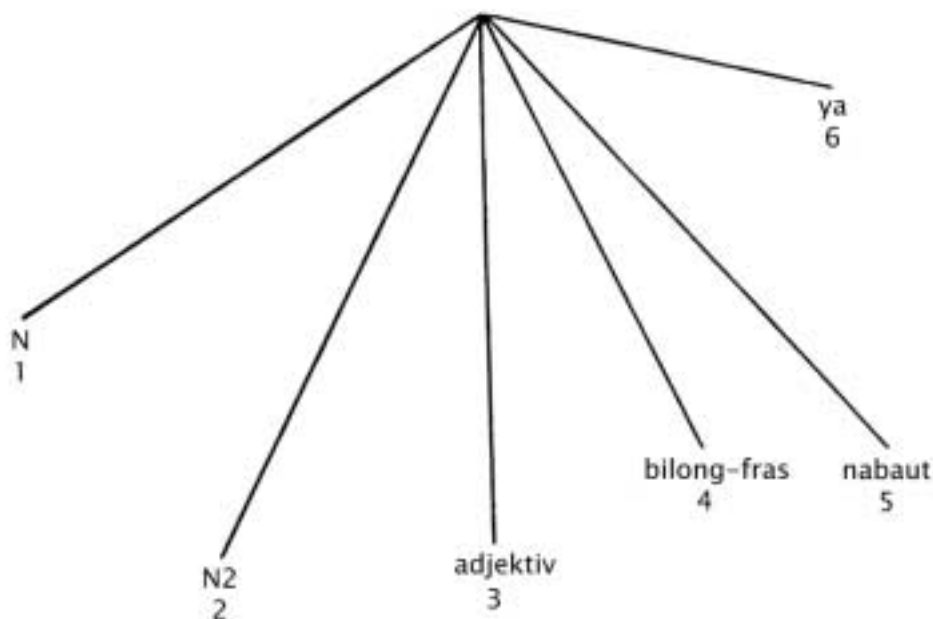
4.2.7 Nominalfrasens struktur

En nominalfras kan vara i en av tre varianter. Den kan bestå av ett ensamt nomen, ett ensamt pronomen, eller ett huvudord och ett antal bestämningar. Dessa bestämningar kan uppträda både före och efter huvudordet, beroende på deras funktion. Se figurer 4.15. och 4.16.

Figur 4.15. Prenominala modifiers.⁶⁹

⁶⁹ Bildkälla: Mühlhäusler 1985:354.

Figur 4.16. Postnominala modifiers.⁷⁰

N i figuren ovan betecknar frasens huvudord. N₂ betecknar ett nomen som är en bestämning till detta. Ett exempel på denna konstruktion är *haus lotu* 'kyrka', där *lotu*, 'tillbedjan', uppträder som en bestämning till *haus*, 'hus'.

Adjektivattribut placeras i position VIII (prenominala) eller position 3 (postnominala) beroende på vilken klass adjektivet tillhör.⁷¹ För *ol* gäller att placeringen är relativt fri.

*As a rule members of position classes occur only once, though members of classes V and VIII are occasionally found in pairs. The occurrence of more than one attributive adjective is not common, a construction in which one of them appears as a predicative adjective after the noun being preferred. Thus wanpela longpela grinpela snek 'a long green snake' would normally become wanpela grinpela snek i longpela.*⁷²

⁷⁰ Efter Mühlhäusler 1985:358. "Bilong-fras" är min egen term. Se avsnitt 4.4.4.

⁷¹ Se avsnitt 4.3.2.

⁷² Mühlhäusler 1985:355.

4.3 Verb och adjektiv

4.3.1 Allmänt

Tempus, aspekt, modus

Tok pisin saknar i stort sett verbmorfologi, förutom ett antal avledningssuffix som modifierar verbets betydelse.⁷³

Som på alla språk används adverbial för att uttrycka tidpunkt med mera, men det finns även speciella tempus- och aspektmarkörer för dessa funktioner. En verbfras som saknar tidsmarkering tolkas som refererande till nutid eller förfluten tid, beroende på sammanhang.

Modalitet uttrycks med hjälp av hjälpverb och andra konstruktioner.

Adjektiv

Adjektiv behandlas här som en undergrupp av verben. Se även avsnitt 4.5.1.

4.3.2 Klassifikation

Allmänt

I följande klassifikation för verb och adjektiv har ommarkerade alternativ generellt ett lägre nummer:⁷⁴

---

⁷³ Dessa avledningssuffix är bland annat *-ap*, som i *kamap*, 'bli'; *-abaut* som i 'wokabaut', 'promenera'; och *-ewe* som i *tekewe*, 'avlägsna'. Jag inte hittat någon precis diskussion av dessa suffix i litteraturen, varför jag inte närmare diskuterar dem här.

⁷⁴ Denna klassifikation är min egen, men bygger på uppgifter från Mühlhäusler (1985) och Mihalic (1971).

1. Intransitiva verb och adjektiv
  - 1.1. Intransitiva verb
  - 1.2. Adjektiv
2. Transitiva verb
  - 2.1. Transitiva verb som slutar på *-im*.
  - 2.2. Transitiva verb där både former med och utan *-im* förekommer.
  - 2.3. Transitiva verb som aldrig tar *-im*.
3. Ditransitiva verb

Suffix:

- pela*
- im*

Tabell 4.17. Klassifikation av verb/adjektiv och verbändelser.

Grupp 1.

Skillnaden mellan verb och adjektiv är på tok pisin inte alls lika tydlig som den är på europeiska språk. Adjektiv kallas de verb som kan fungera som adjektivattribut. Adjektiv tar under vissa omständigheter ändelsen *-pela*. Adjektiven, dvs grupp 1.2. kan ytterligare delas in i fyra grupper efter deras syntaktiska funktion.

	Ordföljd	Attributiv position	Predikativ position
1.2.1.	NA		
1.2.2.	AN		
1.2.3.	AN	<i>-pela</i>	<i>-pela</i>
1.2.4.	AN	<i>-pela</i>	

Tabell 4.18. Klassifikation av adjektiv.

Grupperna 1.2.1. och 1.2.2. är de största. De två andra grupperna innehåller i allmänhet bara adjektiv med enstavig stam. Räkneorden, samt pronomen som *dispela* hör formmässigt till grupp 1.2.3.

Grupp 2.

Transitiva verb tar i allmänhet ändelsen *-im*, men det finns även fall där denna ändelse saknas. Vissa verb förekommer med eller utan *-im* utan betydelseskillnad. Se även avsnitt 4.6.2.

Grupp 3.

*A few Tok Pisin verbs can appear with both direct and indirect object, though such 'three-place' verbs are not very common; instead verbal concatenation is used to express the complex concepts referred to by three-place verbs in languages such as English.*⁷⁵

Bland de ditransitiva verben återfinns *givim*, 'ge', *kisim*, 'få', och *soim*, 'visa'. De syntaktiska reglerna för ditransitiva verb varierar mellan olika former av tok pisin.⁷⁶ Se även avsnitt 4.5.1.

Mi givim buk long em. Jag ger honom boken. [Fastlandet]

Mi givim em long buk. Jag ger honom boken. [Bismarckarkipelagen]

4.3.4 Tempus

Allmänt

Tidpunkt kan förstås uttryckas på många olika sätt, exempelvis med hjälp av tidsadverb som *bipo* 'föret' eller *asde* 'igår'. På senare tid har även ett tempussystem utbildats.

*[T]ok Pisin is at present developing a compulsory tense system. Not only has tense become obligatory for many younger speakers but, at the same time, the grammatical status of tense indicators has shifted from free adverbials to preverbal particles.*⁷⁷

Nutid

Det finns ingen särskild markör för nutid.

---

⁷⁵ Mühlhäusler 1985:363

⁷⁶ Mühlhäusler 1985:363

⁷⁷ Mühlhäusler 1985:387

Framtid

Framtid kan med hjälp av hjälpverb och adverb uttryckas på ett antal olika sätt:

<i>ken + i +V</i>	säker händelse i framtiden
<i>baimbai</i>	sannolik händelse i framtiden
<i>laik + V</i>	nära framtid
<i>klosap</i>	mycket nära framtid
<i>nau</i>	omedelbar framtid

Tabell 4.19. Olika sätt att markera framtid på tok pisin.⁷⁸

Förutom dessa markörer finns även *bai*, som har utvecklats till en allmän futurummarkör. Partikeln *bai* tillhör de mest diskuterade frågorna inom tok pisinforskningen. Jag har här inte utrymme att nämna alla aspekter, och lämnar endast en kortfattad redogörelse för dess antagna utveckling. Det engelska uttrycket "by and by"⁷⁹, har i Söderhavets pidginspråk fått en funktion som en allmän markör av framtid, och ord härledda från detta uttryck finns i flera av regionens språk, bland annat i form av adverbet *baimbai* på tok pisin. *Bai* har uppkommit ur *baimbai* genom en process med tre komponenter:

Fonologisk reduktion

baimbai > *bambai* > *bai* > *ba* > *b-*

Reanalys

Ett adverb blir till en tempusmarkör. *Bai* står i första hand just före verbet, snarare än i satsinitial position, som *baimbai* gör när det ännu förekommer.

Redundans

Bai kan förekomma tillsammans med tidsadverb, vilket inte var fallet för *baimbai*.

Tabell 4.20. Utvecklingen från *baimbai* till *bai*.⁸⁰

Bai har förekommit i skrift åtminstone sedan 1960-talet.⁸¹ I tal reduceras *bai* ofta ytterligare, före ord som börjar på vokal realiseras det ofta som *b-*.

⁷⁸ Efter Mühlhäusler 1985:388

⁷⁹ Kämt bland annat från Curtis Mayfields låt *Move On Up*.

⁸⁰ Efter Romaine 1992:244–275

⁸¹ Romaine 1992:253

Förfluten tid

Ordet *bin* fyller för förfluten tid en funktion liknande den som *bai* har för framtid. Det har utvecklats ur engelskans "been". I motsats till *bai*, som har utvecklats från ett adverb, har *bin* från början snarast varit ett hjälpverb, och därför även i tidigare varianter av tok pisin varit en integrerad del av verbfrasen.

4.3.5 Aspekt

Aspektmarkörerna tillhör flera olika ordklasser. De flesta är verb som har som en av flera funktioner att markera aspekt. En sats utan aspektmarkörer kan antingen beskriva någonting 'tidlöst', som till exempel en instruktion, eller ett pågående förlopp. Jag tar här upp några av de viktigaste aspektmarkörerna.

Progressiv; *stap, i stap*

Mitupela i sindaun gris i stap. Vi (två) satt och pratade.

Ol i stap toktok. De pratar.

Habituell; *save*

Ol tumbuna bilong yumi save kaikai man. Våra förfäder brukade äta människor.

Dispela bokis i save gat rais insait longen. Det här är en behållare för ris.

Mi no save kaikai abus. Jag äter inte kött.

Durativ; reduplikation

Ol i tingting. De tänkte och tänkte.

Ol i singsing nabaut i singsing nabaut. De fortsatte fira.

Em i kaikai kaikai i stap. De fortsatte länge att äta.

Em i kaikai i stap i stap. De fortsatte länge att äta.

Inkoativ; *laik*

Man i laik indai. Mannen är på väg att dö.

Mi laik go. Jag ska gå.

Perfektiv; *pinis*

Mi laikim yu pinis. Jag har blivit förälskad i dig.

Mi save pinis tok pisin. Jag kan (har lärt mig) tok pisin.

Tupela i pren pinis. De (två) är verkligen vänner.

Attemptativ; *traim*, i *traim*⁸²

Yu bautim traim dispela longpela kanu. Försök vända på den här långa kanoten.

Yu bautim dispela longpela kanu i traim. Försök vända på den här långa kanoten.

Frustrativ; *nating*

Mi no laik wok nating. Mi laikim mani ya.

Jag tänker inte arbeta för ingenting. Jag vill ha betalt.

Ol i no bin kisim pik. Ol i bihainim lek bilongen nating.

De fångade ingen gris. De följde grisens spår, men utan resultat.

4.3.6 Några viktiga verb

gat   **ha, äga**⁸³

go   **gå, bli**

givim   **ge**⁸⁴

kam   **komma**

kamap   **bli**

ken   **kunna, ha lov att, ha möjlighet**⁸⁵

Yu ken i kam. Du får komma. / Det är möjligt för dig att komma.

kirap (na) **börja**

Narapela i kirap na tok. En annan person började tala.

kisim   **få**⁸⁶

---

⁸² Se även avsnitt 4.1.5.

⁸³ När verbet *gat* står utan subjekt bildar det en existensiell sats, som i *I gat planti kaikai long tebol.* 'Det finns mycket mat på bordet.' I en negerande existensiell sats skrivs *nogat* samman till ett ord. Se även avsnitt 4.5.1.

⁸⁴ Se även avsnitt 4.3.2. och 4.5.1. och 4.57

⁸⁵ Se även avsnitt 4.3.4.

⁸⁶ Se även avsnitt 4.3.2. och 4.5.1. och 4.57

<i>laik</i>	vilja, vilja ha, önska ⁸⁷ Utan <i>i</i> (omarkerat): <i>Mi laik wokabaut.</i> Jag vill gå (till fots). Med <i>i</i> (i kombination med <i>go, kam, stap, nap</i>): <i>Mi laik i go.</i> Jag vill ge mig av.
<i>laikim</i>	tycka om
<i>mas</i>	måste Utan <i>i</i> (omarkerat): <i>Yu yet mas mekim gutpela sindaun.</i> Du måste uppföra dig väl. Med <i>i</i> (i kombination med <i>go, kam, stap, nap</i>): <i>Mipela mas i go nau.</i> Vi måste gå nu.
<i>mekim</i>	göra, hålla på, få att göra
<i>nap, inap</i>	kunna, ha möjlighet <i>I nogat ren olsem ol i no nap waswas gut.</i> Det har inte regnat något, så de kan inte tvätta sig ordentligt.
<i>napim</i>	räcka till, tillfredsställa
<i>painim</i>	finna ⁸⁸
<i>save</i>	kunna, veta ⁸⁹ <i>Mi save pinis long wok tisa.</i> Jag vet hur man lär ut. <i>Mi no save.</i> Jag vet inte.
<i>soim</i>	visa ⁹⁰
<i>stap</i>	befinna sig, uppehålla sig, bo ⁹¹ <i>Em niuspepa ya i stap long tebol.</i> Tidningen ligger på bordet. <i>Mi bai stap inap wanpela nait long Wewak.</i> Jag stannar en natt i Wewak.
<i>stapim</i>	stoppa
<i>wok</i>	arbeta, vara sysselsatt med
<i>wokabaut</i>	gå, promenera
<i>wokim</i>	göra, tillverka, bygga

⁸⁷ Se även avsnitt 4.3.4. och 4.3.5.

⁸⁸ Se även avsnitt 4.5.7.

⁸⁹ Se även avsnitt 4.3.5.

⁹⁰ Se även avsnitt 4.3.2. och 4.5.1.

⁹¹ Se även avsnitt 4.3.5.

4.3.7 Verbfrasens struktur

I litteraturen har jag inte kunnat hitta en överskådlig bild av verbfrasens uppbyggnad. Situationen är komplicerad, med tempussystemet under utveckling, och många frågor som helt enkelt inte har undersökts. Jag har utifrån exemplen i litteraturen sammanställt ett schema för hur en verbfras kan se ut. Detta schema måste ses som i högsta grad preliminärt, med många oklarheter både vad gäller ordningen mellan de ingående elementen och frågan om vilka element som kan figurera flera gånger i en verbfras.

VP → *bai* + *i* + (*no*) + *bin* + (ASP) + (AUX) + V + (V₂) + (ASP) + (NP) + (PP) + (ASP)

ASP preverbal:

laik, save, stap

AUX:

kam, laik, mas, etc

ASP: postverbal:

i stap, nating, pinis, etc

Tabell 4.21. Verbfrasens struktur.

Den så kallade predikatmarkören *i* behandlas i avsnitt 4.5.1. V₂ syftar på seriella verbkonstruktioner, som behandlas i avsnitt.4.5.7.

Postverbala aspektmarkörer kan placeras i åtminstone två olika positioner. Jämför

Mi save pinis tok pisin. Jag kan [har lärt mig] tok pisin.

Mi laikim yu pinis. Jag har blivit förälskad i dig.

Jag tolkar detta som att *pinis* i det ena fallet modifierar verbfrasen, i det andra hela satsen.

4.4 Prepositioner och adverb

4.4.1 Adverb

Adverb är en av de ordklasser som är svårast att ge en klar definition. Detta gäller kanske i ännu högre grad för tok pisin, där många ord har en tendens att flyta runt mellan ordklasserna utan en tydlig tillhörighet. Liksom för adjektiven gäller att det finns ett relativt litet antal ordstammar i adverbklassen, och adverbial uttrycks med hjälp av allehanda omskrivningar.

<i>antap</i>	över, ovanför [även nomen: 'tak']
<i>ating</i>	kanske, vet ej
<i>bihain</i>	efteråt, i framtiden
<i>bipo</i>	tidigare, förut
<i>insait</i>	inuti
<i>klostu</i>	i närheten
<i>liklik</i>	lite, föga
<i>maski</i>	trots, dock [översätts ofta med "never mind"]
<i>moa</i>	mer
<i>nap, inap</i>	tillräckligt
<i>nating</i>	förgäves, ofullständigt, dåligt
<i>nogat</i>	nej, inte, förgäves, i onödan
<i>nogut</i>	illa, dåligt
<i>olgeta</i>	helt och hållet
<i>orait</i>	[pragmatisk markör, av "allright"]
<i>tasol</i>	bara, men
<i>tru</i>	verkligen
<i>tumas</i>	mycket, också
<i>wantaim</i>	samtidigt

Tabell 4.22. Några viktiga adverb.⁹²

⁹² Efter Mühlhäusler 1985:368–70

4.4.2 Prepositioner

Historiskt kan man se att engelska prepositioner lånades in i tok pisin som adverb. Endast i kombination med *long* kunde de fungera som prepositioner.

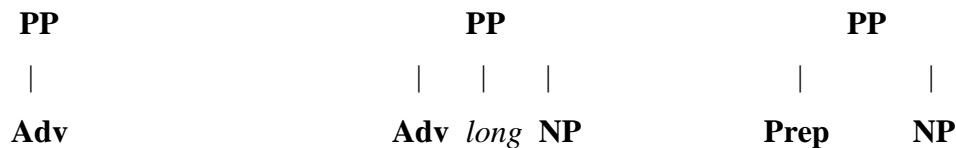
Em i stap klostu. Han är i närheten.

Em i sindaun klostu long yu. Han sitter bredvid dig.

Long kunde också stå ensam som en preposition. Detsamma gäller *bilong*. I traditionella beskrivningar av tok pisin kallas därför dessa båda för språkets enda prepositioner. Mühlhäusler menar dock att antalet prepositioner är på väg att utvidgas.⁹³ Numera verkar det därför rimligare att skilja mellan de egentliga prepositionerna samt "sammansatta prepositioner" som består av adverb + *long*.⁹⁴

Rot i go long Lae. Vägen leder till Lae.

Balus i flai antap long mipela. Planet flyger över oss.

Tabell 4.23. Prepositionsfrasens struktur.⁹⁵

4.4.3 Long

Long kan motsvara i stort sett vilken svensk preposition som helst. Några exempel kan illustrera detta:

Em i win long strong bilong em. Han vann på grund av sin styrka.

Long nait em i kam. Hon kom under natten.

Mi stap long haus. Jag är i huset.

⁹³ Mühlhäusler 1985:367–8.

⁹⁴ Jfr Mihalic 1971:39: [Many adverbs] are used in combination with *long* to form adverbial phrases which also give the impression of being a kind of compound preposition.

⁹⁵ Efter Mihalic (1971) och Mühlhäusler (1985).

4.4.4 *Bilong*

Allmänt

Ordet *bilong* fyller fyra olika funktioner, varav en är den tidigare nämnda genitiv, se avsnitt 4.2.5. Innan jag går närmare in på detta ska jag klargöra ordets roll i satsen.

Bilong–fras	<i>eller</i>	Bilong–fras	
<i>bilong</i> NP		<i>bilong</i> VP	

Tabell 4.24. Syntaktisk funktion för ordet *bilong*.⁹⁶

NP	<i>eller</i>	VP	
NP Bilong–fras		VP Bilong–fras	

Tabell 4.25. Syntaktisk funktion för *bilong*–frasen.⁹⁷

Olika funktioner för *bilong*

Ägande eller tillhörighet

<i>tel bilong rat</i>	råttans svans
<i>samting bilong ol</i>	deras sak, affär
<i>papa bilong mi</i>	min pappa

⁹⁶ Efter Mühlhäusler 1985:356–7. "Bilong–fras" är min egen term.

⁹⁷ Efter Mühlhäusler 1985:356–7 och Mihalic (1971). I den litteratur jag har gått igenom har jag hittat endast två exempel på att *bilong* kan ingå i en verbfras, nämligen *kam bilong skulim ol*, Mihalic 1971:38, samt *Mi go bilong singsing*, Mihalic 1971:39. Hade det inte varit för dessa exempel, skulle jag ha valt att behandla *bilong* i avsnitt 4.3, eftersom ordet i alla andra fall jag är bekant med ingår i en nominalfras.

Ändamål

<i>naip bilong kopra</i>	en kniv för att skära kopra
<i>rot bilong wokabaut</i>	en gångväg
<i>kam bilong skulim ol</i>	att komma för att undervisa dem
<i>go bilong singsing</i>	att gå för att dansa

Hemmahörighet eller ursprung

<i>man bilong Mosbi</i>	en man från Mosbi [Port Moresby]
<i>man bilong Australia</i>	en australiensare
<i>kaikai bilong asde</i>	mat från igår
<i>maleo bilong solwara</i>	en havsål

Egenskap eller disposition

<i>binatang bilong kaikai man</i>	en insekt som bits
<i>man bilong mekim trabel</i>	en bråkmakare
<i>taim bilong pait</i>	under Kriget [andra världskriget]

4.4.5 Wantaim & inap

Wantaim, originally an adverb meaning 'at the same time', is frequently used as a preposition translating the concepts of 'with', 'together with' and 'with the use of'. [I]nap long 'until' is also increasingly found without long.⁹⁸

Yu miksim wara wantaim dispela paura. Blanda vattnet med det här pulvret.

Ol i bin stap inap tripela de. De stannade i tre dagar.

Ol Nambole i bin singsing wantaim ol Tuman.

Folket från Nambole firade tillsammans med folket från Tuman.

⁹⁸ Mühlhäusler 1985:367–8. Lägg märke till att *inap* i denna uppsats har omtalats både som verb, adverb, och preposition. Detta är en tydlig indikation på svårigheten i att skriva en grammatik för tok pisin.

4.4.6 Komparation

Komparation, i den mening vi normalt använder ordet, har ingen motsvarighet på tok pisin, varken för adjektiv eller adverb. För att uttrycka grad eller göra en jämförelse används istället olika adverb. Svenskans "än" motsvaras av *long* eller *olsem*.

Dispela haus i moa bik olsem arapela. Det här huset är större än det andra.

Dispela haus i moa bik long arapela. Det här huset är större än det andra.

Moa kan också helt utelämnas⁹⁹, som i:

Em i bik long mi. Han är större än jag.

Laycock ger exempel på hur grad kan uttryckas, med engelsk översättning:

Dispela i bik; orait, na dispela i bikpela liklik, na dipela i bikpela pinis; dispela i bikpela ologeta, dispela i bikpela mo, na dispela i bikpela mo yet; dispela i bikpela stret, dispela i bikpela tumas, dispela i bikpela tru, dispela i bikpela tumas tru, na dispela i bikpela tumas tru ologeta; na dispela i bikpela bilong winim ol.

*This one is big; now this one is fairly big, and this one is quite big; this one is very big, this one is bigger, and this one is bigger still; this one is pretty big, this one is extremely big, this one is really big, this one is really very big, and this one is really enormous; and this one is the biggest of them all.*¹⁰⁰

---

⁹⁹ Mihalic 1971:20

¹⁰⁰ Laycock 1970:xxvii, återgivet i Mühlhäusler 1985:366

4.5 Satsens struktur

4.5.1 Satsens element

De fem mönstren samt "predikatmarkören" i

Det finns fem grundläggande mönster för hur en sats kan se ut.

NP + *i* + V_{intr} / Adj   *Intransitiv sats*

NP + *i* + V_{tr} + NP/PP   *Transitiv sats*

NP + *i* + V_{ditr} + NP + *long* + NP   *Ditransitiv sats*

NP + *i* + NP   *Ekvativ sats*

i gat + NP   *Existentiell sats*

Tabell 4.26. Fem typer av enkla satser.¹⁰¹

I samtliga fall innehåller satserna den så kallade "predikatmarkören" *i*, som kallas så för att den normalt föregår det verb eller adjektiv som är satsens predikat. För att få en tydligare uppfattning om vilken predikatmarkörens funktion är, kan det löna sig att göra en jämförelse mellan några satser på svenska respektive tok pisin.

¹⁰¹ Modifierat efter Mühlhäusler 1985:373. Mühlhäusler nämner inte (i detta sammanhang) ditransitiva satser. Vidare tar han upp "locational sentence", dvs med verbet *stap*, som en egen typ. Detta är onödigt komplicerat eftersom det uppenbarligen rör sig om ett transitivt verb.

"Han äter"	<i>Em i kaikai</i>
verb	predikatmarkör + verb
"Han är stor"	<i>Em i bikpela</i>
kopula + adjektiv	predikatmarkör + adjektiv
"Clark Kent är Stålmannen"	<i>Clark Kent i Superman</i>
kopula	predikatmarkör
"Han är i Papua Nya Guinea"	<i>Em i stap long Papua Niugini</i>
verb: 'befinna sig'	predikatmarkör + verb: 'befinna sig'
"Det finns krokodiler där"	<i>I gat ol pukpuk long hap</i>
formellt subjekt + verb: 'existera'	predikatmarkör + verb: 'existera'

Tabell 4.27. Olika typer av satser på svenska respektive tok pisin.

Vi ser att predikatmarkören fyller den funktion som kopulan har på svenska, men även dyker upp i satser vars motsvarigheter på svenska skulle sakna kopula. Det svenska verbet "vara" är förutom kopula även ett predikativt verb, 'befinna sig'. Denna betydelse täcks naturligtvis inte in av predikatmarkören.

Utelämnande av i

I de fem grundmönstren ovan finns *i* med i samtliga fall. Det finns dock fall där *i* ska eller kan utelämnas:

- a) **Om föregående ord slutar med en sluten vokal** (/i/, /u/) kan *i* utelämnas.

Meri gat bel. Kvinnan är gravid.

- b) **Efter pronomina *mi*, *yu* och *yumi*** utelämnas *i* i allmänhet. Detta gäller dock inte i atypiska fall, som i uppmaningar eller efter genitiv. Se även avsnitt 4.5.2.

Yu kaikai. Du äter.

Yu i kaikai! Ät nu!

Mi gat sik. Jag är sjuk.

Papa bilong mi i gat sik. Min pappa är sjuk.

c) **I ekvativa satser** kan *i* utelämnas, vilket innebär att satsen helt enkelt blir två nominalfraser i följd.

Em papa bilong mi. Det här är min pappa.

I satser innehållande modala hjälpverb kan *i* förekomma två gånger, eftersom det i allmänhet ska finnas före båda verben i satsen.

Skillnaden mellan verb och adjektiv

Skillnaden mellan verb och adjektiv är mycket mindre tydlig än den är på svenska.

distinktion	svenska	tok pisin
Verb tar tempus.	+	
Verb tar aspekt.	+	
Verb tar modus.	+	
Verb tar diates.	+	
Adjektiv kompareras morfologiskt.	+	
Adjektiv kongruensböjs i numerus och genus.	+	
Adjektiv kan stå i attributiv position.		+
+		
Adjektiv tar <i>-pela</i> .		+

Tabell 4.28. Distinktioner mellan verb och adjektiv på svenska respektive tok pisin.

Verb och adjektiv på tok pisin har uppenbarligen mycket mer gemensamt än motsvarande ordklasser på svenska.

Adverbial

Basordföljden på tok pisin är SVO. Variationen i ordföljd är dock betydande, inte minst vad gäller adverbialens placering.

*It appears that the majority of Tok Pisin time adverbials should be considered as being on a par with the two other main constituents of a sentence rather than being an expansion of the VP. [T]he position most commonly occupied by time adverbials, however, remains sentence-initial. [P]lace adverbs usually appear sentence finally. [Manner] adverbials appear after the constituent they modify.*¹⁰²

4.5.2 Uppmaningar

Uppmaningar uttrycks med satser som skiljer sig från påståendesatser endast ifråga om intonation. I allmänhet inkluderas även pronomen i uppmaningen.

Yu i kam! Kom!

4.5.3 Frågor och svar

Negation

"Inte" motsvaras på tok pisin av *no*, som alltid placeras direkt efter *i*.

Ol i no lukim mi yet. De har inte sett mig ännu.

I nogat wanpela sevende i save dring ti. Sjundedagsadventister dricker inte te.

Ordföljd i frågor

En polär fråga skiljer sig från en påståendesats endast ifråga om intonation. Detta gäller i många fall även wh-frågor, men:

*[T]he preferred word order is that of statements. [I]nterrogative pronouns and adverbs can be shifted to sentence-initial position for emphasis.*¹⁰³

Yu laikim wanem samting? Vad vill du ha?

Wanem samting yu laikim? Vad vill du ha?

¹⁰² Mühlhäusler 1985:376–7

¹⁰³ Mühlhäusler 1985:397

Det är vanligt att frågor uttrycks med två kortare satser som i

Man i kamap, em husat? Vem är mannen som kommer?

Interrogativer

Det finns fyra huvudsakliga interrogativer:

	självständig	förenad
<i>wanem</i>	vad	vilken (inanimat)
<i>husat</i>	vem	vilken (animat)
<i>hamas</i>	hur mycket, hur många	hur mycket, hur många
<i>we</i>	var	

Tabell 4.29. Interrogativer.

Notera att där svenska och andra europeiska språk gör den huvudsakliga distinktionen mellan självständigt interrogativ ("vad"/"vem") och förenat interrogativ ("vilken") görs den på tok pisin mellan inanimat (*wanem*) och animat (*husat*).

Wanem samting yu laikim? Vad vill du ha?

Husat wantok bilong yu? Vem är din vän?

Yu lukim wanem diwai? Vilket träd såg du?

Yu lukim husat pikinini? Vilket barn såg du?

Wanem förekommer ofta i kombination med *samting*. 'När' uttrycks som *wanem taim* ('vilken tid'); 'hur' heter *olsem wanem*; och 'varför' heter antingen *bilong wanem* ('i vilket syfte'), eller *watpo*.¹⁰⁴

Yes & nogat

För svar på polära frågor gäller på tok pisin att *yes* och *nogat* refererar till sanningshalten i frågan som helhet, inklusive eventuell negation; medan engelskans "yes" och "no" refererar till frågan exklusive eventuell negation. Nedan ges en jämförelse mellan svenska, engelska och tok pisin:

¹⁰⁴ *Watpo* betyder "why the hell" enligt Mühlhäusler 1985:397

Fråga	Sakläge	
	<i>Hon är där</i>	<i>Hon är inte där</i>
Är hon där?	ja	nej
Är hon inte där?	jo	nej
Is she there?	yes	no
Is she not there?	yes	no
Em i stap?	yes	nogat
Em i no stap?	nogat	yes

Tabell 4.30. Svar på polära frågor. Jämförelse mellan svenska, engelska och tok pisin.

Kanske är detta lättare att acceptera för en svensk talare än en engelsk. Vårt sätt att skilja på "ja" och "jo" är nämligen en bit på väg mot hur det är i tok pisin.

4.5.4 Relativsatser

*The relative construction in Tok Pisin has received a good deal of attention in recent years, largely because of the emergence of a number of new formal devices for signalling its subordinate status. [T]he development of a number of mechanisms for handling the relative construction in Tok Pisin can be regarded as a significant step in its development from a simple pidgin to an extended pidgin and creole.*¹⁰⁵

Fyra sorters relativkonstruktioner förekommer på tok pisin. I samtliga fall kan *em* och *ol* förekomma som en slags sammanbindare.

a) Ingen markering av relativisering

Dispela man i kam asde em i papa bilong mi. Mannen som kom igår är min pappa.

Mi lukim pikinini i pilai pilai nabaut. Jag tittade på barnen som sprang runt och lekte.

Singautim dispela boi, em i sindaun klostu long yu! Ropa på pojken som sitter bredvid dig!

¹⁰⁵ Mühlhäusler 1985:415

b) **Husat eller wanem**

Interrogativerna *husat* (animat) och *wanem* (inanimat) kan även fungera som relativa pronomen.

I no gat wanpela man bilong Papua Niugini husat i save dispela tok Melanesia.

Ingen i Papua Nya Guinea känner till ordet Melanesien.

Husat i nap long wokim banis em yet i mas wokim.

Den ["whoever"] som kan bygga ett staket, får bli den som gör det.

c) **We**

Interrogativen *we* fungerar även som relativt pronomen, både för tid ('då') och plats ('där'). För vissa talare fyller det även funktionen som personligt relativt pronomen.

Ol i go long wanpela ples we i gat bikpela tais longen.

De gick till en plats där det fanns ett stort träsk.

Olgeta Warape i kraik long dispela meri we em i dai.

Alla Warapes invånare grät för kvinnan som hade dött.

d) **Ya**

Relativsats kan även uttryckas med hjälp av *embedding*. *Ya* placeras då på ömse sidor om relativsatsen.

Dispela man ya em i stap long bus ya em i redi na em i kisim banara.

Den här mannen som levde i bushen var beredd att ta sin båge och pilar.

Em i no bikpela olsem ol boi ya ol i kam long skul ya.

Han var inte lika stor som pojkarna som gick i skolan.

4.5.5 Reflexiva satser

Reflexiva satser bildas med hjälp av partikeln *yet*, som placeras efter det personliga pronomenet i objektsposition.

Em i hangamapim em yet. Han hängde sig.

Mi lukim mi yet long glas bilong lukluk. Jag såg mig själv i spegeln.

4.5.6 Reciproka satser

Reciproka satser bildas typiskt på två sätt, antingen genom reduplikation av ett pronomen, eller med hjälp av en transitiv verbfras där objektet utelämnas.

Tupela i paitim. De slogs / slog varandra.

Tupela i paitim wanpela wanpela. De slogs /slog varandra.

Narapela i kikim narapela. De sparkade varandra.

4.5.7 Perifrastiska konstruktioner

*A common operation in Tok Pisin syntax is one in which adjectives and verbs are replaced by periphrastic constructions consisting of an auxiliary verb and an abstract noun derived from the original adjective/verb.*¹⁰⁶

Satser innehållande perifrastiska konstruktioner följer följande mönster:

S → NP + *i* + (AUX) + V_{periphrastr} + NP_{periphrastr} + (*long*) + (NP)

NP_{periphrastr} står för en NP, vars huvudord är ett nomen härlett från ett verb eller adjektiv. Nomen som härleds från verb i grupp 2.1. behåller ändelsen *-im*, de som härleds av adjektiv i grupp 1.2.3. behåller *-pela*. V_{periphrastr} är ett av följande verb; *gat*, *mekim*, *painim*, *givim*, *kisim*.

Allmän: *gat*

Mi kros.

Mi gat kros.

Jag är arg.

Klos i doti.

Klos i gat doti.

Kläderna är smutsiga.

---

¹⁰⁶ Mühlhäusler 1985:394

Performativ: mekim

<i>Em i promis.</i>	<i>Em i mekim promis.</i>	Hon lovade.
<i>Mi laik askim.</i>	<i>Mi laik mekim askim.</i>	Jag vill fråga.

Inkoativ: painim

<i>Em i laik sik.</i>	<i>Em i painim sik.</i>	Han håller på att bli sjuk. ¹⁰⁷
<i>Man i laik indai.</i>	<i>Man painim indai.</i>	Mannen är på väg att dö.

Benefaktiv, subjektsrelaterad: givim

<i>Mi stiaim em.</i>	<i>Mi givim stia long em.</i>	Jag gav henne vägledning.
<i>Mi helpim yu.</i>	<i>Mi givim helpim long yu.</i>	Jag hjälpte dig.

Benefaktiv, objektsrelaterad: kisim

<i>Mi stiaim em.</i>	<i>Em i kisim stia long mi.</i>	Hon fick vägledning av mig.
<i>Mi waswas mi yet.</i>	<i>Mi kisim waswas.</i>	Jag tvättade mig.

4.5.8 Seriella verbkonstruktioner

Seriella verbkonstruktioner är vanliga på tok pisin, och tenderar att användas allt mer.

*Sentences containing more than one verb are crucial to the grammar of Tok Pisin. They provide yet another way to make up for the scarcity of lexical bases in the lexicon of this language.*¹⁰⁸

Man kan urskilja tre huvudsakliga varianter:

Flera verbfraser

S → NP + *i* + VP + *i* + VP (+ *i* + VP + *i* + VP ?)

Dispela pik i ran i kam ran i go stret. Grisen sprang fram och tillbaka.

¹⁰⁷ *Em i laik sik* och *Em i painim sik* kan synas vara till förvillelse lika. Skillnaden är dock avgörande eftersom det i det första exemplet är *sik* som är satsens huvudverb, i det andra fallet är det *painim*.

¹⁰⁸ Mühlhäusler 1985:390

Flera verb i verbfrasen

VP → V_{intr} + V_{intr}

Em i slip indai. Han sov som en stock.

VP → V_{intr} + V_{tr}

Pisin i plai raunim diwai. Fågeln flög runt trädet.

VP → V_{tr} + V_{tr}

Ol i skelim autim kas. De delade ut korten.

Kausativt verb

S → NP₁ + i + V_{caus} + NP₂ + i + V

Wok i mekim mi i les. Arbetet gör mig trött.

4.5.9 Sammansatta satser

Konjunktioner och subjunktioner

na och

nogat [se nedan]

o eller

olsem likaså, sålunda, för _ att, eftersom

sapos om, antag att _

taim när [endast konjunktion, ej som interrogativt adverb]

tasol men

Tabell 4.31. Konjunktioner och subjunktioner.¹⁰⁹

Sapos yu laik, mi ken mekim. Om du vill, så kan jag göra det.

Em i stap long skul olsem bai em i ken kisim save. Hon går i skolan för att lära sig.

Tupela kar i bam na wanpela meri i kisim bagarap.

Två bilar krockade och en kvinna blev allvarligt skadad.

Mi lukim, lukim, tasol mi no painim. Jag letade och letade, men jag hittade inte.

¹⁰⁹ Efter Mühhäusler 1985:397–402

Nogat

En speciell funktion har ordet *nogat*, som i kombination med en NP kan ta rollen av den andra satsen i en konjunktion, och då står för motsatsen till den första satsen. Den närmaste motsvarigheten på svenska är antagligen "inte _ däremot".

Brata bilong mi bai go long Lae na mi nogat. Mitt syskon ska åka till Lae, men inte jag.

Pronominalisering

Om subjektet eller objektet är gemensamt för satserna kan det pronominaliseras.

Man i kam na em i sindaun. Mannen kom och (han) satte sig ned.

Ol man i baim buai na ol i kaikai em. Männen köpte betelnötter och åt dem.

Strukturell reduktion

I fall där de två satserna delar subjekt eller predikat, kan meningen reduceras genom att vissa element utelämnas. Reglerna är likartade för *na*, *o*, och *tasol*.

Gemensamt subjekt

Man i kam sindaun. Mannen kom och satte sig ned.

Gemensamt predikat

Ol Ostrelia na ol Amerika i gat mani. Australienserna och amerikanerna har pengar.

Mi hangri na man bilong mi tu. Jag är hungrig, och min man också.

Mi na man bilong mi tu i hangri. Jag och min man är hungriga.

Gemensamt subjekt och gemensamt predikat

Em i kisim ti, rais, suga. Hon köpte te, ris och socker.

4.6 Lexikon

4.6.1 Lexikonets ursprung

Förutsättningar

Att i kvantitativa termer ange ursprunget för tok pisins ord innebär vissa komplikationer. Ett sådant företag har vissa förutsättningar:

Att man avgör vilka ordstammar som faktiskt finns i språket.

Att det är möjligt att bestämma varje ordstams ursprung.

Att varje ordstam kan förutsättas härstamma från ett enda språk.

Tabell 4.32. Förutsättningar för att entydigt kunna bestämma lexikons ursprung i kvantitativa termer.

Alla dessa förutsättningar är problematiska, av till viss del uppenbara skäl. Mühlhäusler kritiserar uppfattningen att alla ordstammar med nödvändighet har ett unikt ursprung. I en situation där två språk i kontakt med tok pisin har haft två ord som har liknat varandra både till uttal och betydelse har detta ökat chanserna att ett av dessa ord, eller en kombination av dem, har lånats in.

tolai	<i>atip</i>	halmtak
engelska	<i>on top</i>	ovanpå
tok pisin	<i>antap</i>	ovanpå, tak
tolai	<i>bala</i>	mage, hemvist för känslolivet
engelska	<i>belly</i>	mage
tok pisin	<i>bel</i>	mage, hemvist för känslolivet
tolai	<i>bulit</i>	sav
engelska	<i>blood</i>	blod
tok pisin	<i>blut, bulit</i>	blod, sav, lim
tolai	<i>yat</i>	[emfasmarkör]
engelska	<i>yet</i>	ännu
tok pisin	<i>yet</i>	[emfasmarkör], ännu

Tabell 4.33. Några ord på tok pisin som har möjliga kognater på både tolai och engelska.¹¹⁰

tyska	<i>Eis</i>	is
engelska	<i>ice</i>	is
tok pisin	<i>ais</i>	is
tyska	<i>Bett</i>	säng
engelska	<i>bed</i>	säng
tok pisin	<i>bet</i>	säng, hylla
tyska	<i>Riff</i>	rev
engelska	<i>reef</i>	rev
tok pisin	<i>rip</i>	rev

Tabell 4.34. Några ord på tok pisin som har möjliga kognater på både tyska och engelska.¹¹¹

¹¹⁰ Efter Mühlhäusler 1985:184

¹¹¹ Efter Mühlhäusler 1985:182

Källspråken

Trots allt är det möjligt att göra sig en ungefärlig uppfattning av från vilka språk tok pisins ord har kommit.

engelska	77%
tolai	11%
tyska	4%
latin	3%
malajiska	1%
övriga	4%

Tabell 4.35. Olika språks bidrag till tok pisins lexikon.¹¹²

"Övriga" språk i tabellen ovan är framförallt andra språk i Nya Guinea och Melanesien, men även kinesiska, fiji, samoanska, med flera språk har lämnat enstaka bidrag till tok pisins lexikon.

Orden av latinskt ursprung är huvudsakligen religiösa termer, som tenderar att ersättas av motsvarande engelska ord.

Ord av tyskt ursprung förekommer inom en lång rad områden. Det tyska inslaget i språket är dock betydligt mindre än det en gång har varit.

Ett litet antal ord på tok pisin har sitt ursprung i portugisiska. Orden *pikinini*, 'barn' av portugisiska "pequenino" och *save*, 'veta' av portugisiska "saber", är ord som har motsvarigheter på många engelskbaserade pidginspråk.

4.6.2 Ordbildningsregler¹¹³

Sammansättning I: $N_1 + N_2 \rightarrow N_3$

<i>skulboi</i>	skolpojke	(skola + pojke)
<i>mausgras</i>	mustasch	(mun + hår)

¹¹² Laycock 1970:115, återgivet i Mühlhäusler 1985:179

¹¹³ Modifierat efter Mühlhäusler 1985:431–440.

Sammansättning II: Adj + N₁ → N₂

<i>biknem</i>	generisk term	(stor + namn)
<i>guttaim</i>	fred	(bra + tid)
<i>hatwara</i>	soppa	(het + vatten)

Sammansättning IV: wan + N₁ → N₂

<i>wanbel</i>	tvilling	(en + mage [livmoder])
<i>wanblut</i>	släkting	(en + blod)
<i>wannem</i>	namne	(en + namn)
<i>wanples</i>	person från samma ort	(en + plats [ort])
<i>wanwok</i>	arbetskamrat	(en + arbete)

Sammansättning IV: N + Adj₁ → Adj₂

<i>belgut</i>	nöjd	(mage + bra)
<i>belklin</i>	uppriktig	(mage + ren)
<i>skrulus</i>	lam	(skruv + lös)

Sammansättning V: V_{tr} + N → V_{intr}

<i>kikbol</i>	spela fotboll	(sparka + boll)
<i>luslain</i>	att ge sig av	(lämna + grupp)

Avledning I: V_{intr}/Adj + *-im* → V_{tr}

<i>sekan</i>	ta avsked	<i>sekanim</i>	ta avsked av, skaka hand med
<i>stret</i>	rak, rät	<i>stretim</i>	räta ut
<i>strong</i>	stark	<i>strongim</i>	stärka, förstärka
<i>tru</i>	sann	<i>truim</i>	uppfylla

Avledning II: N + -im -> V_{tr}

<i>ain</i>	järn, strykjärn	<i>ainim</i>	stryka
<i>bek</i>	påse	<i>bekim</i>	stoppa i påsar
<i>bulit</i>	lim	<i>bulitim</i>	limma
<i>graun</i>	marken, jord	<i>graunim</i>	begrava
<i>kalabus</i>	fängelse	<i>kalabusim</i>	fängsla
<i>hap</i>	del	<i>hapim</i>	dela upp
<i>hip</i>	hög	<i>hipim</i>	göra en hög av
<i>meta</i>	tumstock	<i>metaim</i>	mäta

Multifunktionalitet mellan nomen och verb (V_{intr}, V_{tr}, Adj)

<i>askim</i>	fråga [verb], fråga [nomen]
<i>bekim</i>	svara, svar
<i>bikpela</i>	stor, storlek
<i>brekpas</i>	frukost, äta frukost
<i>het</i>	ledare, vara ledare (intransitivt, i motsats till <i>hetim</i> leda)
<i>hevi</i>	tung, tyngd
<i>jas</i>	domare, vara domare (intransitivt, i motsats till <i>jasim</i> döma)
<i>kleva</i>	begåvad, intelligens
<i>longpela</i>	lång, längd
<i>pairap</i>	explodera, explosion
<i>pesto</i>	fest, fira
<i>sande</i>	söndag, tillbringa en söndag

Reduplikation

Reduplikation är ett vanligt fenomen på tok pisin. Enskilda ord såväl som större enheter i språket kan redupliceras. Reduplikation uttrycker ihärdighet, stor mängd, hög grad eller dylikt.

Em i stap insaitinsait long pukpuk. Han var djupt inne i krokodilen.

Dispela pikinini bilong diwai i gat konakona. Denna frukt har många hörn. [carambola]

Em i paitpaitim mipela. Han misshandlade oss.

Wanpelawanpela ailan i gat nem bilongen yet. Alla de små öarna har egna namn.

4.6.3 Redundansregler

I ett språk med så få ordstammar som tok pisin har, måste ett och samma ord kunna stå för flera besläktade betydelser. Det finns ett antal redundansregler som garanterar att detta sker på ett systematiskt sätt. Sålunda betecknas följande begreppspär med samma ord:

En plats eller område och denna plats invånare.

Ett material och visst ting gjort av detta material.

Ett instrument och det ljud det frambringar.

Ett medium och ett meddelande förmedlat via detta medium.

Ett djur och detta djurs kött.

Tabell 4.36. Semantiska redundansregler: Begreppspär som betecknas med samma ord.¹¹⁴

<i>musik</i>	musik, musikinstrument
<i>wailis</i>	kommunikationsradio, meddelande över radio
<i>Amerika</i>	Amerika, amerikan
<i>maunten</i>	berg, invånare i bergstrakter
<i>bulmakau</i>	ko, tjur, oxe, nötkött
<i>kom</i>	horn, kam
<i>glas</i>	glas, termometer
<i>plaua</i>	mjöl, kaka
<i>plet</i>	porslin, tallrik

Tabell 4.37. Exempel på begreppspär som betecknas med samma ord.¹¹⁵

¹¹⁴ Efter Mühlhäusler 1985:430. Den sistnämnda av dessa regler framstår väl som ganska självklar för en svensk, men knappast för en engelskspråkig person.

¹¹⁵ Efter Mühlhäusler 1985:430.

4.6.4 Kön, ålder, släktskap

Allmänt

Släktskapsord är ett bra exempel på hur vårt språk formar vårt tänkande. Det är lätt att föreställa sig att släktskapsorden betecknar naturliga klasser, när de i själva verket är kopplade till kulturella sedvänjor. Den som växer upp med svenska som sitt modersmål kan mycket väl tycka att det finns en avgörande skillnad mellan en 'morfar' och en 'farfar', en distinktion som många språk helt enkelt inte gör.

Motsvarande gäller även kategorin 'kön', som inte alls är så okomplicerad som många kanske tänker sig. Nedan listas tok pisins ord för att kategorisera människor efter kön, ålder, släktskap och dylikt, i det följande benämnda släktskapsord:

<i>tumbuna</i>	morförälder, farförälder, barnbarn
<i>papa</i>	pappa [eller annan person av manligt kön med liknande uppgifter]
<i>mama</i>	mamma
<i>kandare</i>	släkting på modernet
<i>smolpapa</i>	farbror
<i>smolmama</i>	faster
<i>brata</i>	syskon av samma kön
<i>susa</i>	syskon av motsatt kön
<i>pikinini</i>	baby
<i>manki</i>	barn, ogift ung man
<i>man</i>	gift (ung) man
<i>meri</i>	(ung) kvinna
<i>lapun</i>	gamling

Tabell 4.38. Släktskapsord.¹¹⁶

Detta system avviker på flera sätt från vad en europé skulle tendera att anse som 'naturligt'. Märkligast är kanske *tumbuna*, som motsvaras av hela fem, eller till och med åtta olika ord på svenska.¹¹⁷ Dessutom kan *ol tumbuna* stå för 'våra förfäder', 'folk förr i tiden'.

¹¹⁶ Mühlhäusler 1985:424–5. [This] system is becoming increasingly widespread.

¹¹⁷ Mormor, morfar, farmor, farfar, sonson, sondotter, dotterson, dotterdotter.

Könsrelaterade släktskapsord

Jag tror att de flesta svenskar skulle finna tok pisis system för släktskapsord något märkligt, särskilt ifråga om kön. För att förstå vad det är som gör att detta system är så iögonfallande kan det vara värt att reflektera över hur europeiska språk kategoriserar släktskap. Det visar sig att 'kön' kategoriseras efter vissa fasta regler:

Subjektets kön är irrelevant

Jag benämner mina släktingar utifrån *deras* könstillhörighet. *Min egen* könstillhörighet är irrelevant. **Exempel:** Per, Anna, och Oskar är syskon. Per och Anna räknar båda Oskar som sin "bror", trots att Per är pojke och Anna är flicka.

Kön är en universell kategori

För varje generell term finns det även könsmarkerade termer. **Exempel:** Ett barn är antingen en pojke eller en flicka, en förälder är antingen en pappa eller en mamma.

Symmetri

Könsmarkerade termer förekommer alltid i par. Det får inte finnas enbart en maskulint markerad eller enbart en feminint markerad term. **Exempel:** Finns det ett ord för 'farbror' måste det finnas ett ord för 'faster'.

Symmetri vad gäller mellanled

Begrepp som 'mormor' och 'moster' betecknar släktskapsrelationer som förmedlas via ett *mellanled*. Ett exempel kan klargöra vad detta innebär: Klara är Jennys mormor. Åsa är Jennys mor och Klaras dotter. Åsa är i detta fall mellanled. Begreppet 'mormor' markerar i detta fall inte bara Klaras könstillhörighet utan även Åsas. Även *mellanledets könstillhörighet markeras*. För dessa termer gäller följande regel: Om det finns en term där mellanledet är maskulint markerat måste det också finnas en term där mellanledet är feminint markerat, och omvänt. **Exempel:** Finns det ett ord för 'farbror' måste det finnas ett ord för 'morbror'.

Tabell 4.39. Könsrelaterade regler för släktskapsord på europeiska språk.¹¹⁸

¹¹⁸ Dessa regler är baserade på mina egna observationer av de språk jag har kunskap i. Det kan mycket väl finnas motexempel, men jag känner inte till några.

Jag har här inte för avsikt att ställa upp liknande regler för släktskapsord på tok pisin, en uppgift som skulle kräva en betydligt noggrannare undersökning. Man kan dock konstatera att åtminstone tre av reglerna i tabell 4.39 saknar motsvarigheter på tok pisin:

Subjektets kön är relevant

På tok pisin kategoriseras syskon på grundval av både den egna könstillhörigheten, och syskonets. **Exempel:** Per, Anna, och Oskar är syskon. Per kallar Oskar för "brata" eftersom de har samma könstillhörighet. Anna kallar Oskar för "susa" eftersom de har olika könstillhörighet.

Vi kan antingen se detta som ett fall av deixis, eller som att *brata* och *susa* är relationer snarare än predikat.¹¹⁹

Kön är inte en universell kategori

Tumbuna, *pikinini*, *manki* och *lapun* är generella termer som saknar könsmarkerade motsvarigheter.

Asymmetri vad gäller mellanled

Smolpapa, *smolmama*, och *kandare* saknar motsvarigheter, dvs ord för 'morbror', 'moster', och 'släkting på fädernet'.¹²⁰

Tabell 4.40. Reglerna i tabell 4.39 saknar motsvarighet på tok pisin.

Det är rimligt att anta att de könsrelaterade orden, på alla språk, inte bara återger de begrepp som dess talare har, utan även utgör en del av dessa begrepp. Det rör sig så att säga om en *teori om kön*. Det vore ett intressant forskningsämne att närmare undersöka hur människor i Papua Nya Guinea kategoriserar 'kön'.¹²¹

---

¹¹⁹ En intressant parallell till tok pisins sätt att kategorisera syskonrelationer är termerna 'homosexuell' och 'heterosexuell'. Termerna säger ingenting om könstillhörigheten hos de människor man attraheras av. De talar endast om huruvida detta är samma könstillhörighet som ens egen.

¹²⁰ Vissa varianter av tok pisin har ett ord med denna betydelse, nämligen *kokdare*. Det rör sig om en folk-etymologi, den första stavelsen i *kandare* har tolkats som ordet för 'kvinnliga genitalier', *kan*. Genom att ersätta denna stavelse med *kok*, 'manliga genitalier', har ordet *kokdare* uppstått. Se Mühlhäusler 1985:193.

¹²¹ Se Laqueur (1990) för en diskussion av uppkomsten av det moderna könsbegreppet.

Man och meri

Tok pisin har alltså inte könsmarkerade termer i samma grad som europeiska språk, men det är alltid möjligt att markera kön med hjälp av orden *man* och *meri*, som i *pikinini man*, 'babytejke' eller *kakaruk meri*, 'höna'. *Manmeri* är en term som enklast översätts med 'folk'.

4.6.5 Färger

<i>blak</i>	svart, mörkblå, mörkgrön
<i>wait</i>	vit, ljus, silver
<i>ret</i>	röd, ljusbrun
<i>blu</i>	(ljus) blå
<i>grin</i>	(ljus) grön
<i>braun</i>	brun, grå

Tabell 4.41. Färgtermer (*basic colour terms*).¹²²

Enligt Brent Berlin och Paul Kays forskning¹²³ är färgtermer ett exempel på en implikationell universal, dvs förekomsten av vissa termer på ett språk förutsätter förekomsten av vissa andra. Alla språk har ord för 'svart' och 'vit'; om ett språk har ytterligare en färgterm är det alltid 'röd'. Därefter kan termer för 'gul', 'blå' eller 'grön' förekomma, och så vidare.

svart (mörk), vit (ljus)
röd
gul, blå, grön
brun
lila, rosa, orange, grå

Tabell 4.42. Ordningen i vilken färgtermer kan förekomma i ett språk.¹²⁴

Om vi får tro informationen i tabell 4.42 så innebär tok pisin ett undantag från Berlin och Kays regler. Det finns nämligen ett ord för 'brun', vilket borde medföra förekomsten av ett ord för 'gul'. Men något sådant ord finns inte enligt tabellen.

¹²² Mühlhäusler 1985:425

¹²³ Se Lakoff 1987:24–6.

¹²⁴ Lakoff 1987:25

Det är möjligt att Mühlhäusler, som är källan i detta fall, har begått ett misstag, ordet *yelo*, 'gul' är nämligen vanligt förekommande i litteraturen.

4.7. Tok pisin ur typologisk synpunkt

4.7.1. Är tok pisin ett typiskt pidginspråk?

I vilken mån är tok pisin ett typiskt pidginspråk? Det vill säga, hur många av de "typiska drag för pidgin och kreoler" som anges i tabell 2.4 har tok pisin?

<i>Egenskap som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är atypisk för pidginspråk</i>
Hög grad av analyticitet (dvs ett minimum av morfologi).	Mycket få bundna morfem, framför allt <i>-im</i> , och <i>-pela</i> .	
Hög grad av ikonicitet (dvs få allomorfer och allofoner).	Praktiskt taget inga allomorfer eller allofoner.	
Inga eller få register.		Register håller på att utvecklas.

Tabell 4.43. Jämförelse mellan tok pisin och typiska drag för pidgin och kreoler. Allmänt.

<i>Egenskap som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är atypisk för pidginspråk</i>
Fast och invariabel ordföljd.	Påståenden, uppmaningar, frågor har samma ordföljd.	Topikalisering förekommer.
Basordföljd SVO.	Basordföljd SVO.	
Ingen särskild ordföljd för polära frågor.	Omarkerad ordföljd är den samma som för påståenden.	Topikalisering förekommer.
Seriella verbkonstruktioner.	Seriella verbkonstruktioner är vanligt förekommande.	
Reduplikation.	Reduplikation är vanligt förekommande.	

Tabell 4.44. Syntax: Jämförelse mellan tok pisin och typiska drag för pidgin och kreoler.

<i>Egenskap som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är atypisk för pidginspråk</i>
Enkel stavelsestruktur (CV).	Traditionell tok pisin har stavelsestruktur CV.	Expanderade varianter tillåter konsonantkluster.
Litet antal fonem.	20 fonem i kärnfonologin.	
Vokalkvantitet och toner saknas.	Vokalkvantitet och toner saknas.	

Tabell 4.45. Fonologi: Jämförelse mellan tok pisin och typiska drag för pidgin och kreoler.

<i>Egenskap som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är typisk för pidginspråk</i>	<i>Egenskap hos tok pisin som är atypisk för pidginspråk</i>
Litet lexikon.	Traditionell tok pisin har litet lexikon.	Expanderade varianter har större lexikon.
Hög rörlighet mellan ordklasserna.	Rörligheten mellan ordklasserna är mycket stor.	
Adjektiv fungerar som en klass av verb.	Adjektiv är en undergrupp av verben.	
En eller få prepositioner.	Traditionell tok pisin har två prepositioner.	Expanderade varianter har åtminstone fyra prepositioner.
Inga genus eller substantivklasser.	Genus och substantivklasser saknas.	
Personliga pronomen har numerus, men ej sexus.	Personliga pronomen är markerade för singular och plural, men ej för sexus.	

Tabell 4.46. Lexikon: Jämförelse mellan tok pisin och typiska drag för pidgin och kreoler.

Vad kan vi dra för slutsatser av denna jämförelse? Tok pisin är av allt att döma ett relativt typiskt pidginspråk. Expanderade och angliserade varianter är dock betydligt mindre typiska. Tendensen är att lexikon och fonologi utvidgas, fonotaxen blir friare, och variationen ökar.

Vid en jämförelse av detta slag är det viktigt att inte dra för snabba slutsatser. Om tok pisin avviker från vad teorin säger är typiska drag för pidginspråk, innebär det att tok pisin är ett undantag, eller att teorin är ofullständig?

Efterord

När jag nu blickar tillbaka på mitt arbete med att skriva denna uppsats inser jag att jag har haft ett något paradoxalt förhållande till tok pisin. Å ena sidan har jag strävat efter att ge en fördomsfri och förutsättningslös bild av språket, jag har velat undvika att framställa tok pisin som "märkligt" eller "annorlunda". Å andra sidan, eftersom det är första gången jag studerar ett utomeuropeiskt språk, har det varit oundvikligt att jag har upplevt det just så. Jag inser att jag har drivits av en viss exotism. Arbetssättet, att skriva en grammatik delvis enligt den kontrastiva metoden, har naturligtvis förstärkt denna tendens.

Som student av ett främmande språk styrs man av värderingar i betydligt högre grad än man tänker sig. Strävan efter att arbeta objektivt kan inte helt undertrycka dessa grundvärderingar. Vi bör inte heller se detta som ett problem, det är däremot alltid en fördel att vara medveten om de värderingar som man bär på. Under arbetets gång har jag utvecklat en sympati för och solidaritet med språket tok pisin. Forskningsresultat som talar om en fortgående anglisering av tok pisin gör mig nedslagen, medan jag med glädje läser om hur invånarna i landets södra del successivt tar till sig språket. Det framstår nu för mig som fullkomligt naturligt att önska en situation där tok pisin är ett förstaspråk för en huvuddel av Papua Nya Guineas befolkning.

I den rådande tidsandan finns det en tendens att betrakta mångfald som något *a priori* gott. Det är då naturligt att se det som en katastrof varje gång ett språk faller ur bruk. Detta är i längden en ohållbar position. Det är ett välkänt faktum att det finns en korrelation mellan ett områdes språktäthet och dess invånares ekonomiska organisation. Små språk hänger oftast samman med små samhällsenheter. Om människorna i Papua Nya Guinea önskar ta efter den rika världens sätt att leva kommer det oundvikligen förändra deras samhälle i grunden. Det är då inte troligt att de hundratals språk som talas av något hundratal eller tusental människor kommer ha en chans att överleva. Om detta skulle ske som en följd av en social utveckling som vi håller för lyckosam, finns det inget skäl att önska dessa språks fortlevnad.

Vilken är då tok pisins framtid? Det behöver knappast påpekas att ingen vet med säkerhet. Tendensen har hittills varit att talarna av tok pisin blivit allt fler, och det finns fortfarande delar av landet dit språket just har anlant. Samtidigt åtnjuter engelska alltjämt en mycket hög prestige. Situationen internationellt, där engelska antagligen har en starkare ställning än något

språk någonsin har haft i historien, bidrar naturligtvis till detta. Laycock¹²⁵ påpekar den betydelse som decentraliseringen av landet efter självständigheten har haft. Behovet av ett landsomfattande lingua franca har minskat, medan regionala språk har stärkt sin ställning. På längre sikt är alla möjligheterna *utdöende, normalisering, och återanpassning* tänkbara utvecklingar. Det finns också en möjlighet att språket splittras upp i flera förgreningar, som mycket väl kan gå olika öden till mötes. Laycock är påtagligt pessimistisk; han spår att den fortgående angliseringen av språket, i kombination med landets decentralisering och regeringens ovilja och oförmåga att föra en aktiv språkpolitik, kommer att leda till tok pisins undergång.

*[I]n fifty years' time, Tok Pisin will most likely be being studied by scholars among a small community of old men.*¹²⁶

Tjugo år har gått sedan Laycock skrev detta. Det återstår att se om han hade rätt.

---

¹²⁵ Laycock (1985d)

¹²⁶ Laycock 1985d:667

Källor och relaterad litteratur:

- Capell, A, (1969): *A Survey of New Guinea Languages*, Sydney University Press, Sydney
- Dutton, Tom (1973): *Conversational New Guinea Pidgin*, Pacific Linguistics D-12,
Australian National University, Canberra
- Dutton, Tom; Thomas, Dicks (1985a): *A new course in Tok Pisin (New Guinea Pidgin)*,
Research School of Pacific Studies, Australian National University, Canberra
- Dutton, Tom (1985b): *Current use and expansion of Tok Pisin: teaching and Tok Pisin*,
i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Faktakalendern 2004*; Bokförlaget SEMIC, Sundbyberg 2003
- Ford, E (red) (1974): *Papua New Guinea Resource Atlas*, Jacaranda Press,
Brisbane, Queensland
- Holm, John (1988): *Pidgins and Creoles (Volumes I and II)*; Cambridge Language Surveys,
Cambridge University Press, Cambridge
- Jones, Frederick C.V (1996): *Pidgin – och kreolspråk*, i Vamling och Svantesson (1996)
- Lakoff, George (1987): *Women, Fire, and Dangerous Things –
What categories Reveal about the Mind*, University of Chicago Press, Chicago
- Laqueur, Thomas (1990): *Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud*,
Harvard University Press, Cambridge, MA
- Laycock, Don (1970a): *Materials in New Guinea Pidgin*, Pacific Linguistics D-5,
Australian National University, Canberra
- Laycock, Don (1970b): *Pidgin English in New Guinea*, i Ramson (1970)
- Laycock, Don (1985a): *Current use and expansion of Tok Pisin: Tok Pisin as a
literary language*, i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Laycock, Don (1985b): *Phonology: substratum elements in Tok Pisin phonology*,
i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Laycock, Don (1985c): *Tok Pisin and the census*, i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Laycock, Don (1985d): *The future of Tok Pisin*, i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Mihalic, Francis (1971): *The Jacaranda Dictionary and Grammar of Melanesian Pidgin*,
The Jacaranda Press, Milton, Queensland
- Mühlhäusler, Peter (1976): *Samoan Plantation Pidgin and the origins of New Guinea Pidgin:
an introduction*; i *Journal of Pacific History* 1976-02-11.
- Mühlhäusler, Peter (1981): *The Development of the category of number in Tok Pisin*;
i Muysken (1981)

- Mühlhäusler, Peter (1997): *Pidgin and Creole Linguistics (expanded and revised)*;
Westminster Creolistics Series 3, University of Westminster Press, London
- Mühlhäusler, Peter (1985): ett antal artiklar i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Muysken, Pieter (red) (1981): *Generative studies on creole languages*,
Foris Publications, Dordrecht
- Nationalencyklopedin*, Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs 1989 och framåt.
- Nelson, H (1972): *Papua New Guinea: Black Unity or Black Chaos?* Penguin Press, London
- Piau, Julie; Holzknacht, Susanne (1985): *Current Attitudes to Tok Pisin*,
i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- PNG – A modern fact book on Papua New Guinea*, Oxford University Press,
Melbourne 1995
- Ramson, William (red) (1970): *English transported: essays in Australasian English*.
Australian National University, Canberra
- Romaine, Suzanne (1988): *Pidgin & Creole Languages*; Longman Linguistics Library,
Longman Group Limited, Harlow, Essex, England
- Romaine, Suzanne (1992): *Language, education, and development: urban and rural
Tok Pisin*; Oxford University Press, Oxford
- Sankoff, Gillian; Laberge, Suzanne (1973): *On the acquisition of native speakers
by a language*, i tidskriften *Kivung* 1973–01–06
- Siegel, Jeff (1985): *Current use and expansion of Tok Pisin: Tok Pisin in the mass media*,
i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Vamling, Karina; Svantesson, Jan-Olof (1996): *Världens språk – en typologisk och
geografisk översikt*, Institutionen för lingvistik, Lunds universitet, Lund
- Vidal-Naquet, Pierre (red) (1991): *Atlas över mänsklighetens historia* (svensk utgåva),
Bonnier Fakta Bokförlag, Stockholm
- Wurm, S.A.(1974): *Languages*; i Ford (1974)
- Wurm, S.A; Mühlhäusler, Peter (1985): *Handbook of Tok Pisin*; Pacific Linguistics C–70,
Australian National University, Canberra
- Wurm, S.A (1985a): *The status of Tok Pisin and attitudes towards it*,
i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Wurm, S.A (1985b): *Writing systems and the ortography of Tok Pisin*,
i Wurm och Mühlhäusler (1985)
- Wurm, S.A (1985c): *Phonology: intonation in Tok Pisin*, i Wurm och Mühlhäusler (1985)

Några webbsidor med anknytning till tok pisin:

PNG Online

<http://www.niugini.com>

A bibliography of Melanesian Pidgin English dictionaries, phrase books and study guides

<http://members.tripod.com/~THSlone/MPEB.html>

Tok Pisin/English Dictionary

<http://www.june29.com//HLP/lang/pidgin.html>

Language Varieties; Tok Pisin

<http://www.une.edu.au/langnet/tokpisin.htm>

Robert Eklund's Tok Pisin Page

<http://www.ida.liu.se/~g-robek/PNG-TokPisin.htm>

The Revising The Mihalic Project

<http://coombs.anu.edu.au/SpecialProj/PNG/MIHALIC/Index.htm>

CIA World Factbook

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>

Bilaga 1: Snabbfakta om Papua Nya Guinea¹

Officiellt namn	Independent Country of Papua New Guinea
Yta	462 840 km ²
Befolkning	5,4 miljoner
Statsskick	konstitutionell monarki
Statschef	Elizabeth II, företrädd av Governor-General Sir Albert Kipalan
Regeringschef	Sir Michael Somare
Huvudstad	Port Moresby, 247 00 invånare
Religion	olika kristna kyrkor, animism, cargo cults
Valuta	kina (PGK, 1 PGK ~ 3 SEK)
BNP/capita	\$ 2200 (2002)
Förväntad livslängd	65 år
Medianålder	21 år
Fertilitet	4.0 barn per kvinna
Läskunnighet	66 %
Medlemskap	FN, Samväldet, APEC mfl

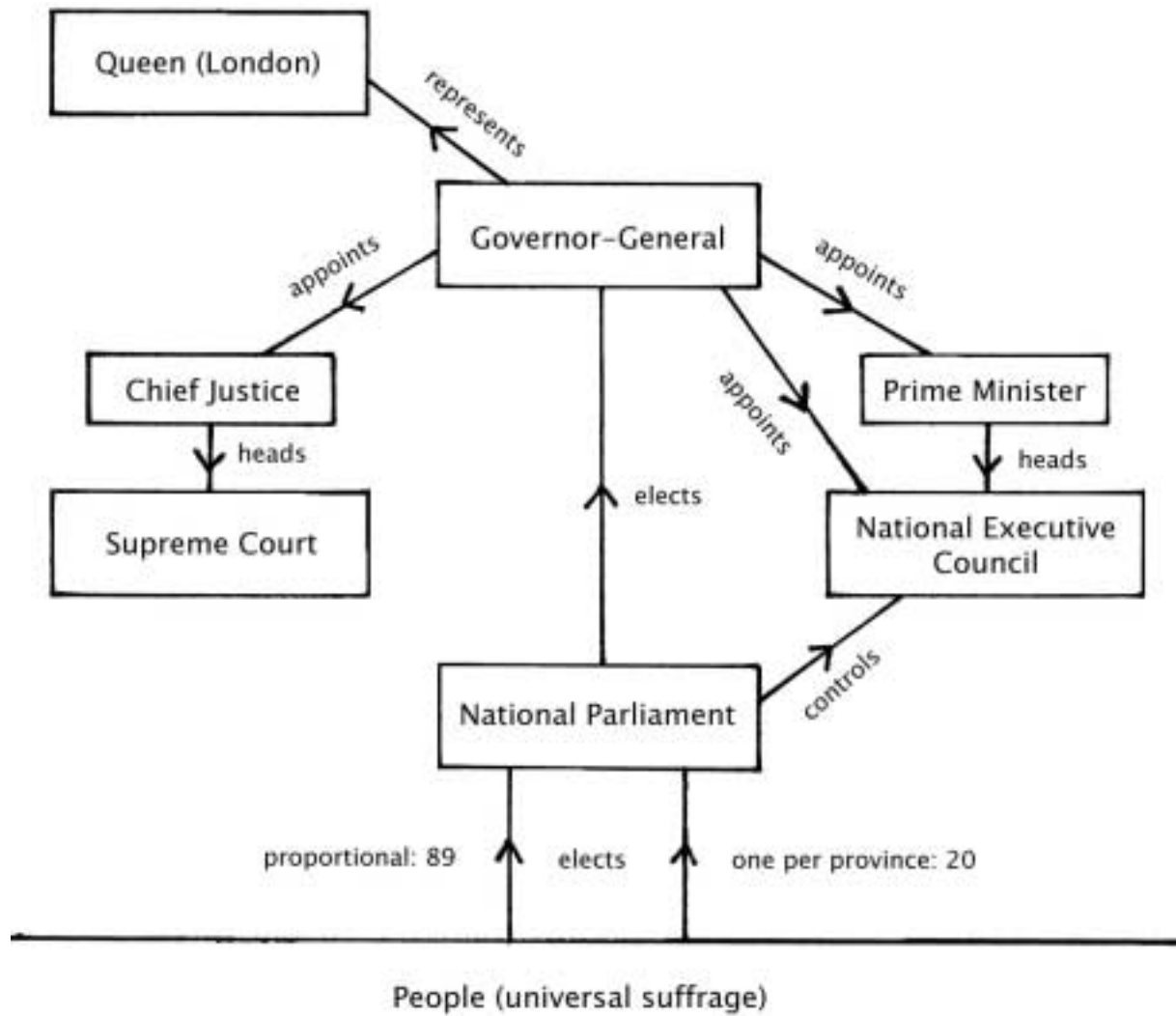
Medlemskap i kristna kyrkor:

Katolsk	22%
Luthersk	16%
Anglikansk	5%
Övrig protestantisk	23%
Totalt	66%

---

¹ Efter CIA World Factbook och Faktakalendern 2004

Bilaga 2: Papua Nya Guineas konstitution¹

¹ Efter CIA World Factbook

